

MUSIIKKI KUTSUU LEIKKIMÄÄN

Luova toiminta varhaiskasvatuksen arjessa

MUSIIKKI KUTSUU LEIKKIMÄÄN

Luova toiminta varhaiskasvatuksen arjessa

© Metropolia Ammattikorkeakoulu & tekijät 2022

Julkaisija: Metropolia Ammattikorkeakoulu
Toimittaja: Hanna-Maija Aarnio
Sarjan ulkoasu: Tuomas Aatola ja Juhana Kokkonen
Taitto: Pia Tuomola
Kansikuva: Pia Tuomola

Metropolia Ammattikorkeakoulun julkaisuja
Mikrokirjat nro 43
Helsinki 2022

ISBN 978-952-328-326-8 (pdf)

ISSN 2669-8323 (pdf)

www.metropolia.fi/julkaisut

Tämä teos on lisensoitu Creative Commons Nimeä-EiKaupallinen-JaaSamoin 4.0 Kansainvälinen -lisenssillä pois lukien julkaisussa olevat kuvat.

Julkaisu on tuotettu osana Opetushallituksen rahoittamaa Soivia kohtaamisia ja yhteisöllistä luovuutta varhaiskasvatuksessa 3 -täydennyskoulutusta. Metropolia Ammattikorkeakoulussa toteutettu koulutus oli suunnattu varhaiskasvatuksen opettajille, ja sen tarkoituksena oli antaa osallistujille välineitä uusien varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmien mukaisen luovan toiminnan suunnittelemiseen ja toteuttamiseen. Koulutuksessa oli 40 osallistujaa vuonna 2021.

Sisällys

Lukijalle	4
Sari Pantsari Piki	5
Satu Hakanen ja Saira Nevanen Veeti-ketun ystäviä etsimässä – tarinallinen leikki lasten oppimisen ja hyvinvoinnin rakentajana	6
Ronja Unkari-Piironen Välihalin aika	10
Minttu Kruus Tarina tässä alkaa, seikkailu odottaa – tarinallinen musiikkileikki	11
Annemari Tieva Hömelön matkassa	14
Sanna Leena Saarinen Tunnetaidot ja vireysviisaus	15
Sari Pantsari Laula, laula!	18
Hanna-Maija Aarnio Lastenmusiikki suomalaisen lapsuuden kuvaajana	19
Ulla Kuusela Lempilaulu lohduttaa	22
Sanna Vuolteenaho Kuuntele monipuolisesti – myös klassinen musiikki on lasten musiikkia	23
Suvi Damski Musiikkimaalausta luonnossa	27
Sanna Vuolteenaho Vinkkejä klassisen musiikin kuunteluun ja monipuoliseen käyttöön	28
Kristiina Lehto Sukellus Chopiniin	34
Laura Juvonen Säestä itse!	35
Annukka Nyholm Kevään merkkejä metsässä	37
Sari Pantsari Tapani suunnitella – mitä suunnittelen, kun suunnittelen?	38
Mirva Kokko Musiikkihetkestä vauvaleikkiin	40
Kirjoittajat	41
Mirva Kokko Soivia kohtaamisia – Pantoum	43

LUKIJALLE

Musiikilla ja leikillä on paljon yhteistä. Molempia pidetään luovana tekemisenä, ja niitä yhdistää myös tietynlainen virtaavuus ja eteenpäin meneminen. Monessa kielessä niitä kuvaakin yksi yhteinen sana, kuten englannin *play* tai ranskan *jouer*.

Parhaimmillaan musiikki värittää leikkiä luomalla tunnelmia ja laajentamalla leikkijöiden mielikuvitusta. Yhtä lailla myös leikissä syntyneistä elementeistä on hyötyä musisoidessa. Mielikuvista on paljon apua, kun työskennellään musiikin tulkinnan parissa, ja esimerkiksi improvisointi vaatii heittäytymiskykyä ja leikillisiä ideoita.

Varhaiskasvatuksessa leikki on osa arkea. Myös musiikin toivoisi olevan osa lasten jokapäiväistä elämää. Lasten suhde musiikkiin on mutkaton: musiikki innostaa pientä taaperoakin liikkumaan mukana ja koskettaa lapsia siinä missä aikuisiakin. Kasvattajien ja muiden aikuisten rooli lasten musiikkisuhteen mahdollistajina ja tukijoina on hyvin tärkeä. Meidän tehtävämme on johdattaa lapsi musiikin maailmaan ja avata ovia erilaisiin musiikkityyleihin ja kappaleisiin, leikin keinoin.

Tämä julkaisu vastaa musiikin leikkiinkutsuun. Julkaisu on suunnattu varhaiskasvatuksen parissa sekä muuten lasten kanssa työskenteleville innostajaksi luovaan toimintaan sekä avuksi musiikin ja leikin yhteisen maailman löytämiseen. Julkaisussa tutustutaan muun muassa tarinallisen leikin mahdollisuuksiin sekä tunnetaitoihin ja vireysviisauteen. Lisäksi näkökulmia luodaan musiikin kuuntelemiseen, kuuntelutaitoihin sekä lastenmusiikkiin.

Julkaisu on koottu Soivia kohtaamisia ja yhteisöllistä luovuutta varhaiskasvatuksessa 3-täydennyskoulutuksen asiantuntijoiden puheenvuoroista sekä osallistujien hurmaavista tarinoista päiväkodin arjesta.

Hanna-Maija Aarnio

Tänään olisin voinut lukea lapsille Pikiä, mutta sen sijaan päätinkin OLLA Piki. Voi, miten iloinen olen, että päätin! Se tarinallinen leikkihetki, mikä pienryhmässä syntyi, tuntui aivan siltä kuin olisin avannut aarrearkun. Lapset olivat tarinassa mukana joka solullaan. Sana osallisuus sai tässä tarinassa ihan uusia muotoja niin heidän kuin itsenikin kohdalla. Leikissä oli niin paljon vahvoja elementtejä mukana: tunteita, jännitystä, ihmettelyä, kysymyksiä, mielikuvitusta, ongelmanratkaisua, hoivaa, musiikkia, soittamista, tanssia, yhteistyötä ja niin edelleen. Lapset oppivat Pikiltä, mutta Piki se vasta oppikin lapsilta!

Pienille tyypeille Piki oli yksi heistä. Piki oli tuttu ja tunnistettava tunnetaitohetkillä luetuista tarinoista ja lisäksi turvallinen ja samaistuttava. Aluksi lasten piti tietysti saada mainita, että "Oikeasti sä olet Sari!", mutta sitten leikki tempaisi meidät kaikki mukaansa ja seuraavan tunnin lapset puhuttelivat minua ihan luonnostaan nimellä Piki.

"Pikiä halattiin ja hoivattiin, puettiin prinsessaksi, sille tarjottiin muffinsseja, kutsuttiin yökylään ja hoidettiin sen solmuun mennyttä häntää lääkäriasemalla."

Yhdessä hypättiin 'myrskyn' tunteeseen, josta edellisellä viikolla oli luettu. Heiteltiin salamankuusia ja soitettiin hurjina meluisaa ja rämiävää myrskymusiikkia. Yhdessä oltiin myös jakamassa Pikin pahaa mieltä siitä, että hän oli loukannut parasta ystäväänsä Lumia. Lapset auttoivat Pikiä viisailla neuvoillaan ja kertoivat, minkälaiset kaveritaidot joutavat roskiin ja mitkä puolestaan ovat niin ihania, että ne pitää säilöä sydämeen. Piki opetti lapsille häntätanssin ja lapset puolestaan Pikille jumppaliikkeitä. Pikiä halattiin ja hoivattiin, puettiin prinsessaksi, sille tarjottiin muffinsseja, kutsuttiin yökylään ja hoidettiin sen solmuun mennyttä häntää lääkäriasemalla.

Lapset kysyivät: Piki! Tuutko sä tänne uudestaan?

Vastasin: Kyllä! ihan varmasti tulen!

Pikin tarina perustuu Katri Kirkkopellon kirjaan *Piki ja pöljä päivä* (Lasten keskus Oy, 2020).

Tarina on julkaistu myös Metropolia Ammattikorkeakoulun kustantamassa teoksessa Aarnio H.-M. toim. (2021) *Onko peukku kotona? Esimerkkejä luovasta toiminnasta varhaiskasvatuksen arjessa*.

VEETI-KETUN YSTÄVIÄ ETSIMÄSSÄ – TARINALLINEN LEIKKI LASTEN OPPIMI- SEN JA HYVINVOINNIN RAKENTAJANA

Lapsen kehityksen tutkijat ovat huolissaan havainnoista, joiden mukaan lasten juonellinen pitkäkestoinen leikki on jatkuvasti vähentynyt (mm. Singer, Singer, D'Agostino & DeLong 2009). Laadukas ja monipuolinen mielikuvitusleikki, joka sisältää tarinoihin eläytymistä, ideoiden kehittelyä sekä positiivisia ja negatiivisia tunnekokemuksia, on tärkeää lapsen normaalille kognitiiviselle, sosiaaliselle ja emotionaaliselle kehitykselle (Bodrova 2008; Kaufman & Singer & Singer 2012; Hakkarainen & Bredikyte 2014). Tässä artikkelissa esittelemme tarinallisen leikin lähtökohtia ja käytännön toteutusmahdollisuuksia alle kouluikäisten lasten kanssa. Tarinallinen leikki on yksi tapa ruokkia lasten uteliaisuutta ja seikkailunhalua sekä motivoida heitä leikin avulla harjoittelemaan ja oppimaan uusia taitoja yhdessä toisten lasten ja aikuisten kanssa.

TARINALLISEN LEIKIN LÄHTÖKOHDAT

Tarinallisen leikin taustalla ovat Michael Colen viides dimensio-, Gunilla Lindqvistin leikkimaailma- sekä Pentti Hakkaraisen ja Milda Bredikyn leikkilaboratoriotutkimukset. Tarinallisessa leikissä suunnitellaan lapsille kiinnostava leikkimaailma, mielekäs oppimisympäristö, jossa yhdistyvät leikki ja oppiminen. Tavoitteena on kehittää lasten keskinäistä vuorovaikutusta, opetella leikin avulla ongelmanratkaisutaitoja ja käyttää mielikuvitusta. Lasten kanssa keskustelemalla tai haastatteleamalla yksittäisiä lapsia tai lapsiryhmää saadaan esille lasten ideat ja ehdotukset leikin kulusta. (Hakkarainen 2004; Hakkarainen & Bredikyte 2014.)

Lasten osallistumisella leikin suunnitteluun varmistetaan, että leikki on merkityksellinen lapsille ja että sillä on yhtymäkohtia lasten ajatteluun ja maailmaan. Lasten jatkuva havainnointi antaa aikuisille tietoa ja aineksia leikin ohjaamiseen prosessin eri vaiheissa. Tärkeää on lasten vahvuuksien ja sen hetken kiinnostuksen kohteiden mukaanotto sekä lasten kulttuurista perillä oleminen. Tarinallisessa leikissä otetaan huomioon myös varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmissa todetut yksittäisten lasten tavoitteet ja menetelmät pedagogiselle toiminnalle. (Laitinen, Lounassalo, Pursi & Salonen 2017.)

Tarinallisessa leikkiseikkailuissa keskushahmona on mielikuvitusolento, joka voi olla esimerkiksi velho, jokin eläin, tutkija tai ihan mikä tahansa hahmo, joka herättää lasten kiinnostuksen ja johdattaa lapsia leikin maailmaan. Aikuiset ovat lasten kanssa leikissä tasa-vertaisia toimijoita. Molemmat toimivat leikin auktoriteettina olevan mielikuvitushahmon apulaisina. Lasten aloitteet leikin etenemisestä on tärkeää saada osaksi tarinan juonta. Tarinallinen leikki mahdollistaa eri ikäisten lasten yhteistoiminnallisuuden ja osallisuuden. Leikissä sovitaan yhteisistä säännöistä ja toimintatavoista. Tarinallinen leikki tarjoaa aikuisille myös näköalan lasten maailmaan ja mahdollisuuden ymmärtää syvemmin lapsia ja heidän tapaansa ajatella. (Laitinen, Lounassalo, Pursi & Salonen 2017.) Tarinallinen leikkihetki voi toteutua pienryhmissä tai koko lapsiryhmän toimintana. On tärkeää, että myös kaikki aikuiset sitoutuvat yhteiseen leikkiin.

Pohjana juonellisessa leikissä voi olla valmis tai itse luotu tarina. Tarinalla tulee olla alku, joka johdattaa ja motivoi lapset mukaan toimintaan. Leikkiin mukaantulon pitää olla vapaaehtoista. Tarinalliseen leikkiin liittyminen tapahtuu jonkin sovitun rituaalin tai merkin avulla, ja samoin leikin loppumiseen liittyy lopetusmerkki. Aikuinen luo leikkiin eri tyyppisiä tehtäviä, joita lapset ratkovat. Lapsille tehtävät ovat leikin haaste, eivätkä he koe niitä aikuisen antamiksi oppimistehtäviksi. Tarina jakautuu useaksi episodiksi, jossa on erilaisia välitehtäviä ja seikkailuhetkiä. Tarinalla pitää olla myös loppuhuipennus, jossa tehtävään saadaan jonkinlainen ratkaisu ja seikkailu päättyy. Leikki voi kestää ja kehittyä eteenpäin useita päiviä tai viikkoja, jopa koko toimintakauden. (Laitinen, Lounassalo, Pursi & Salonen 2017.)

Kuva: Hanna-Maija Aarnio

ESIMERKKI LEIKKIPROSESSIN KÄYNNISTÄMISESTÄ

Päiväkodin tiimipalaverissa keskusteltiin siitä, että monet ryhmän lapset puhuvat keskenään tällä hetkellä lastenohjelmasta, jossa pääosassa touhuavat ketut. Toinen lasten kiinnostuksen kohde ovat numerot, joita on muotoiltu lasten kanssa taikataikinasta. Aikuiset ovat myös huomanneet, että lapsiryhmän leikit ovat usein lyhytkestoisia ja lisäksi muutama lapsi vaeltelee leikistä toiseen. Haasteena on lisäksi, että toiminnassa ei huomioida tarpeeksi monipuolisesti Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden oppimisen alueita. Näistä lähtökohdista alettiin suunnitella ryhmän tarinallisen leikin aloitusta.

Niinpä eräänä päivänä... Ryhmä on ulkoilemassa päiväkodin pihalla, kun päiväkodin nurkan takaa kuuluu kaihoisaa musiikkia: Sibeliuksen Kuusi-kappale. Aikuiset kokoa-

vat ryhmän kaikki lapset mukaan ja lähtevät katsomaan, mistä ääni kuuluu. Nurkan takana istuu surullisena kettu (yksi aikuisista roolivaatteissa). Hänen kännykässään soi tuo musiikki. Hän on myös kirjoittanut viestin puhelimeen: "Hei lapset, voitteko auttaa minua? Olen Veeti Vikkelä, ja olen kadottanut kymmenen kettuystävääni. Löysimme päiväkodin pihalta taikataikinasta tehdyt numerot ja leikimme niillä. Piilottelimme niitä toisillemme. Sitten lähdin luultavasti liian kauas. Nyt en enää löydä kavereitani ja ne numerotkin ovat kadonneet. Löytäisittekö te ne hienot numerot ja niiden avulla ystäväni? Voitteko auttaa?"

Siinä samassa lapset ymmärtävät, että ketut ovat ottaneet heidän tekemänsä numerot, jotka olivat kuivumassa päiväkodin oven edessä. Lapset lupaavat auttaa Veetiä. Yksi lapsi ehdottaa, että voitaisiin yhdessä suunnitella, mistä numeroita kannattaa etsiä. Veeti-ketun kanssa luvataan olla yhteydessä tekstiviesteillä, ja kettu lupaa tulla myös käymään seuraavan viikon perjantain aamupiirissä. Kettu lähtee päiväkodin lähimetsään leikkimään. Tarinallinen leikki on pyörähtänyt käyntiin.

OPPIMISEN TAVOITTEET JA SISÄLLÖT

Tarinallinen leikki mahdollistaa oppimisen eri alueiden sisältöjen yhdistämisen leikin juoneen ja oppimistehtäviin. Kuten Varhaiskasvatuksen suunnitelman perusteissa (2018) todetaan, leikki tuottaa lapselle paitsi oppimista myös iloa ja hyvinvointia. Leikin avulla lapsi jäsentää kokemusmaailmaansa ja liittyy osaksi yhteisöä. Yksi tärkeä oppimisen alue varhaislapsuudessa on ilmaisun monet muodot. Tarinalliseen leikkiin voi liittää luontevasti musiikillisen, kuvallisen, sanallisen ja kehollisen ilmaisun harjoittelua. Niiden tavoitteet voivat näkyä leikissä laajasti, tai ne voivat tuoda leikkihetkelle raamit, kuten esimerkiksi liikunnallinen aloitusloru tai lopetus, jossa puretaan leikkihetken herättämiä tunteita ja ajatuksia musiikin ja kuvataiteen merkeissä. Lasten ajattelun taidot kehittyvät leikkiseikkailuissa, kun lapset tutkivat, kokeilevat ja arvioivat ratkaisujen toimivuutta. Onnistumiset luovat positiivista minäkuvaa ja innostavat lapsia eteenpäin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018.)

Seuraava kuvaus Veeti-ketun ystävien etsimisestä ja tarinaan liittyvistä tehtävistä on esimerkki tarinallisen leikin episodeista, joissa lapset pääsevät harjoittelemaan ongelmanratkaisutaitoja ja oppimisen eri alueet integroituvat leikkiin.

Lapsiryhmä päätyi siihen, että lapset lähtevät saman viikon perjantaina metsäretkelle etsimään kadonneita kettukavereita. Aikuinen ehdotti, että voitaisiinko metsässä tehdä maalausviestejä metsästä löytyvillä marjoilla ja kepeillä. Lapset innostuivat tästä valtavasti, ja kaikki lähtivät kiireesti matkaan. Kun he saapuivat metsään, polulta löytyi taikataikinasta tehty numero 1. Kaikki olivat tohkeissaan, yksi kettukaveri oli selvästi ollut täällä. Lapset alkoivat maalata hänelle viestejä.

Kun lapsiryhmä tuli takaisin päiväkodille, ryhmän puhelimeen kilahti tekstiviesti Veeti Vikkelältä. "Yksi kettukaveri oli löytänyt teidän upeat maalauksenne, ja niiden avulla se oli löytänyt reitin minun luokseni, kiitos!" Aikuiset ehdottivat, että voisiko musiikkihetken pitää seuraavalla viikolla päiväkodin pihalla. Jos vaikka sattuisivat ketut kuulemaan...

Lapsiryhmälle oli tullut myös paperille hatarasti kirjoitettu viesti ja kartta. Sen oli kirjoittanut Veetin kadonnut kettukaveri Aino. "Kuulin ketuilta, että taikataikinamerot

olivatkin teidän tekemiänne, pahoittelut, että otimme ne. Annan teille koordinaatit erääseen koloon metsässä, löydätte sieltä numerot kaksi ja kolme!” Aikuinen selitti, mitä koordinaatit tarkoittavat, ja tietokoneelta tutkittiin sen jälkeen karttaa. Sovittiin, että tehdään pian retki viestissä kerrotulle paikalle.

Tarinallinen leikki oli tuonut ryhmään jännitystä, ryhmähenkeä, yhteistä pohdintaa arjessa, kysymyksiä ja tiedonjanoa, lasten ja aikuisten yhteistä iloa! Aikuiset suunnittelivat seuraavassa tiimipalaverissa tulevan viikon musiikkihetken lasten ideoiden pohjalta. Siihen sisällytetään soittamista, joilla voitaisiin improvisoida kadonneiden kettujen kutsulauluja. Myös numerolaulu oli ohjelmassa lasten ehdotuksesta.

Tarinallisen leikin tavoitteet on helppo suunnitella yhdensuuntaisiksi Varhaiskasvatuksen perusteissa esitettyjen pedagogisten lähtökohtien kanssa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018). Koska tarinallinen leikki jatkuu useina leikkiepisodeina, siinä voivat painottua erilaiset oppimisen alueet eri kerroilla. Tietysti leikin hetkissä ja sen suunnittelussa on otettu huomioon myös lasten ja lapsiryhmän sen hetkisen haasteet ja kiinnostuksen kohteet. Tarinalliseen leikkiin liittyvän pedagogiikan ytimessä ovat lasten osallisuus ja lapselle mielekäs tapa oppia. Ripaus tarinan lumoa ja jännitystä nostaa lasten ja aikuisten yhteisen leikin mielikuvitusta ja oppimista ruokkivaksi yhteiseksi seikkailuksi.

Lähteet:

- » Bodrova, E. (2008). Make believe play versus academic skills: a Vygotskian approach to today's dilemma of early childhood education, *European Early Childhood Education. Research Journal* 16:3, 357–369.
- » Hakkarainen, P. (2004). Narrative Learning in the Fifth Dimension. *Outlines. Critical Practice Studies*, 6(1), 5–20. <https://tidsskrift.dk/outlines/article/view/2147> Luettu 5.11.2021.
- » Hakkarainen, P. & Bredikyte, M. (2014). Understanding Narrative as a Key Aspect of Play. *Sage Handbook of Play and Learning in Early Childhood*.
- » Kaufman, S. B., Singer, J. L. & Singer, D. G. (2012). The Need for Pretend Play in Child Development. *The Creativity Post*, March 05. <https://www.creativitypost.com/education/the-need-for-pretend-play-in-child-development> Luettu 5.11.2021.
- » Laitinen, M., Lounassalo, J., Pursi, A., & Salonen, M. (2017). *Tarinasta leikiksi – tarinallisen leikin käsikirja*. Vantaan kaupunki. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/233213/187568_tarinasta_leikiksi_kasikirja_2017.pdf?sequence=1 Luettu 5.11.2021.
- » Singer, D. G., Singer, J. L., D'Agostino, H. & DeLong, R. (2009). Children's Pastimes and Play in Sixteen Nations. Is Free-Play Declining? *American Journal of PLAY*. Winter.
- » Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Opetushallitus.

VÄLIHALIN AIKA

Silloin tällöin ryhmästä saattaa löytyä lapsi, jolle pukemistilanteet eivät ole mieluisia ja oma-aloitteisuus pukeutumisessa on haasteellista. Taitoa kuitenkin löytyy. Tämän lapsen mielenkiinnon kohteisiin kuuluvat Ryhmä Hau ja kaikki työkoneet. Lapsi pitää halailusta ja hellimisestä.

Haalari odottaa eteisessä. On niin paljon puettavaa, sillä ulkona on pakkasta. Tekisi mieli vajota aikuisen syliin. Jalat muuttuvat spagetiksi, hymy karkaa huulille, naurukin. Tekisi mieli jäädä tähän, halata ja helliä. "Hei, koetetaanpa tehdä tänään Ryhmä Hau -ennätys. Voidaan sitten lopuksi antaa tassua", kehotan.

Halaamme. Kehotan lasta hyppäämään haalariin. Hän innostuu tästä ja hyppää haalarin sisään. Kädet eivät kuitenkaan jaksa aloittaa lahkeiden vetämistä. "Tarvitsen apuasi", sanon. "Otetaan vetokoneet avuksi ja vedetään yhdessä." Vetokoneet aloittavat työnsä, ja varpaat tulevat näkyviin. Lasta naurattaa.

"Vaatteet löytävät tiensä oikeille paikoilleen, ja lopuksi halaamme vielä hienon yhteisen hetken kunniaksi."

Nyt on välihalin aika. Halaamme ja kehum lasta hienoista vetotaidoista. "Nyt pitäisi päästää vielä madot koloihinsa", muistutan. Lapsi nostaa jo kättään, ja kädet sujahtavat nopeasti hihoihin, ihan itse! Vaatteet löytävät tiensä oikeille paikoilleen, ja lopuksi halaamme vielä hienon yhteisen hetken kunniaksi.

"Hei, tassu!" muistaa lapsi muistuttaa pukemisen päätyttyä. Läpsäytämme käsiämme yhteen onnistumisen merkiksi, ja ulkoilu voi alkaa.

TARINA TÄSSÄ ALKAA, SEIKKAILU ODOTTAA – TARINALLINEN MUSIIKKI- LEIKKI

Lapset rakastavat satuja, seikkailuja, tarinoita ja leikkimistä. Leikin kautta lapsi oppii arjessa kohtaamiaan asioita, sosiaalisia taitoja ja sääntöjä. Roolileikki on mielikuvituksen tuotosta ja opettaa lasta asettumaan toisen asemaan.

Varhaiskasvatuksen tarinallinen leikki kehittyi 1980–90-lukujen vaihteessa. Siinä päiväkotiryhmän aikuiset ja lapset kehittelevät yhdessä kuvitteellisen leikkimaailman osaksi toimintaa. Tarinallisessa leikissä on aikuisella aktiivinen rooli leikkijänä, mutta lapset tuottavat aktiivisesti juonenkäänteitä leikkiin. Tarinallinen leikki auttaa yhdistämään ryhmän jäseniä, ja tällä tavoin leikit alkavat sujua suuremmassakin lapsiryhmässä. Tarinallinen leikki on varhaiskasvatuksen lasten oppimisen ja kehityksen tukena leikissä. (Laitinen, Lounassalo, Pursi & Salonen 2017, 4.)

Pääsin mukaan tarinallisen leikin syövereihin Erasmus-hankkeen mukana Vantaalla vuosina 2016–2017. Tästä hankkeesta on syntynyt *Tarinasta leikiksi – tarinallisen leikin käsikirja* (2017). Tarinallinen leikki toimii hyvin myös työssäni varhaisiän musiikinopettajana. Tarina saa lapsista tiiviin otteen. Tarinan imussa jokainen on motivoituneena mukana musiikki-toiminnassa, ja tarina auttaa käsittelemään opetussuunnitelman tavoitteita erinomaisesti. Tämän vuoksi halusin lähteä toteuttamaan tarinallista leikkiä myös opetustyössäni. Uuden potkun tarinallisuus työssäni sai, kun korona asetti omat haasteensa varhaisiän musiikin-opetukseen keväällä 2020.

Halusin olla tarkka lauluista, joita käytän etäopetuksessa ja videoilla, ja noudattaa esimerkiksi Teoston ohjeita. Rohkenin lähteä tekemään omia lauluja muskariin. Tämä mahdollisti vielä paremmin sen, että pystyin lauluissani ottamaan huomioon lasten ideoita ja mielenkiinnon kohteita. Usein laulujen sanat tulivat lasten jutusteluista. Aloittaessani sävellystä mietin opetuksen tavoitteet ja tein lauluja ne huomioon ottaen. Enää ei ollut siis rajoituksia tarinan etenemiseen.

AIKUISEN ROOLI TARINALLISESSA LEIKISSÄ

Tarinallisessa leikissä on kolme roolia aikuisille, jolloin kaikki varhaiskasvatusryhmän aikuiset toimivat omassa tehtävässään. Yksi aikuisen rooli on olla tarinan roolihenkilö roolivaatteen kera kaikkineen. Toinen rooli on olla seikkailevana aikuisena lasten rinnalla sekä tukena ja turvana, omana itsenään. Kolmas aikuisen rooli on havainnoida ja dokumentoida lasten osallisuutta ja leikin kulkua. Tämän lisäksi on tärkeää, että aikuiset kuuntelevat herkällä korvalla lasten ajatuksia myös arjessa, sillä näiden ajatusten kautta seikkailut saavat uusia käänteitä jatkossa. (Laitinen, Lounassalo, Pursi & Salonen 2017, 16.)

Muskarissa on yleensä vain yksi opettaja. Tällöin kaikki kolme aikuisen roolia osuvat hänen kohdalleen. Tämän vuoksi on tärkeää säilyttää lasten turvallisuuden tunne alusta loppuun, vaikka seikkailussa olisikin jännittäviä tapahtumia. Muskari alkaa aina tutulla alkulaululla

siten, että olen oma itseni, Minttu. Alkulaulun jälkeen muutun roolihahmoksi pienellä muutoksella – esimerkiksi essu vyötärölle tai hattu päähän. Tällöin olen ulkoisesti edelleen tuttu ja turvallinen, mutta silti roolihahmossa. Muskariseikkailumme loppuu myös aina siihen, että hyvästelemme roolihahmon ja palaan omaksi itsekseni ennen loppulaulua.

Kuva: Veikko Somerpuro

Tarinallisessa musiikkileikissä meillä on yleensä aina yhteinen ongelma. Roolihenkilö pyytää lasten apua ongelman ratkaisemiseen. Ongelmat ja juonenkänteet olen poiminut ryhmieni keskusteluista ja mielenkiinnon kohteista. Ajoittain lapset kertovat omia versioitaan tarinan etenemisestä. Kun ryhmiä on useita, saavat lapset huomata, että omat ajatukset pääsevät esiin, mutta myös toisten ryhmien ideat tuovat seikkailuun yllätyksiä. Tarina etenee kerta kerralta, mutta sama ongelma kulkee mukana odottaen ratkaisuaan.

Keväällä 2021 muskariin ilmestyi Taikuri Turakainen. Hän oli maailman paras taikuri. Oli vain yksi ongelma – Musiikkimaan ksylofonin kaikki laatat olivat kadonneet! Mitä kävisi, jos niitä ei löytyisi? Tätä tilannetta ei edes Taikuri Turakainen onnistunut taikomalla pelastamaan. Onneksi muskarilaiset lupasivat auttaa Turakaista.

Turakaisesta tuli suuri suosikki, ja seikkailut veivät meitä muun muassa avaruuteen, Karkkimaan ja Musiikkimaan. Tapasimme esimerkiksi kuuhiirviön, harmoniahevosen ja noidan. Tarina sitoutti lapsia musiikkitoimintaan ja toi valtavasti innostusta. Taikuri Turakaisesta tuli mieluisa hahmo, ja häntä on ikävöity myös myöhemmin useamman kerran.

HEITTÄYTYEN MUKAAN LEIKKIIN

Roolissa on tärkeää havainnoida lasten lisäksi myös itseään ja omaa heittäytymisen asettaan.

Syksyllä 2021 on muskarissa seikkaillut muun muassa Merirosvokapteeni von Ruokakauha. Mustan hatun kanssa merirosvo voi olla aika jännittävä hahmo. Von Ruokakauha on ollut kuitenkin varsin leppoisa merirosvo, sillä hän pelkää teräviä esineitä, kuten miekkoja, ja tyrmästäkin on tullut vierashuone.

Tarinallinen leikki on turvallinen paikka kokea jännittäviä tunteita, mutta koska aikuisia on vain yksi ja hänkin on roolissa, on tärkeää pitää jännitys riittävän kevyenä. Jo kolme-neljävuotiaat lapset ovat hyviä mielikuvituksensa käytössä. Alusta alkaen he puhuttelivat minua aina roolinimeltä, kun päässäni oli roolihattu. Joskus joku lapsi saattaa varmistella, että olenhan Minttu, vaikka minulla onkin hattu nyt päässäni. Silloin on helppoa ottaa hattu hetkeksi pois, muistuttaa leikistä ja mielikuvituksesta ja sen jälkeen palata rauhallisesti rooliin.

Ajoittain ryhmissä saattaa olla lapsi, joka kyseenalaistaa leikin eikä heittäydy kanssalleikkijäksi. Tällöin muistutan mielikuvituksen käytöstä ja kehotan painamaan mielikuvitusnappia. Se löytyy jokaiselta omasta nenästään. Helppoa! Yleensä tämä riittää ja leikki pääsee jatkumaan kaikkien kanssa yhteisesti. Yhteinen tavoite ja leikin imu vetävät puoleensa.

Tarinallisessa musiikkileikissä on tärkeää, että jokainen lapsi kokee tulevansa kuulluksi ja että jokaisen ajatus on tärkeä. Kannustan lapsia tuomaan ajatuksiaan esiin. Samalla vahvistuu uskallus tuoda omia ideoita esiin ja astua improvisoinnin maailmaan. Tarinan juonen kehittelyn kautta lapsi rohkaistuu ehdottamaan esimerkiksi rumpurytmejä tai luomaan oman ryhmän kanssa yhteisiä sävellyksiä.

Lähteet:

- » Laitinen, M., Lounassalo, J., Pursi, A. & Salonen, M. (2017). Tarinasta leikiksi. Tarinallisen leikin käsikirja. Vantaan kaupunki.

HÖMELÖN MATKASSA

Eräänä syksynä 3–4-vuotiaiden päiväkotiryhmässä havaitsin, että moni lapsista oli innostunut avaruusjutuista. Taitava työkaverini virkkasi meille maskottihahmon, joka oli värikäs, ehkä vähän mustekalaa muistuttava kolmisilmäinen avaruusolio nimeltä Hömelö. Se seikkaili kanssamme koko toimintakauden, ja seikkailu sai jatkoa vielä seuraavallakin kaudella lasten toiveesta.

Hömelö seurasi meitä kaikkialle. Se vahti nukkarissa, että kaikilla oli unirauha, ja valvoi leikkejä, ettei ketään kiusata. Se puuttui heti tilanteeseen ja kertoi aikuiselle, jos näki jotakin epäilyttävää, kuten jouluna hiippailevia tonttuja tai jotakin ikävää, kuten käsipapereita heiteltynä roskiksen viereen. Se saattoi ottaa myös mallia lapsilta ja toimia kummallisesti: jos kengät eivät löytäneet lokeroonsa, se saattoi levitellä kengät eteisessä ja leikkiä kenkävuorella, koska luuli, että se oli kiva leikki. Yhdessä aina pohdittiin, että mistä kummasta Hömelö keksi hölmöjä tekojansa, ja tietenkin näytettiin sille mallia, kuinka pitäisi toimia.

Hömelö kirjoitti myös päiväkirjaa. Kerran kuukaudessa sen tarina ilmestyi paperiversiona lapsille luettavaksi ja kolahti sähköpostiin aikuisille. Päiväkirjassaan Hömelö kertoi avaruuskavereilleen, millaista oli elää päiväkodissa ja mitä kaikkea hän oli oppinut ja nähnyt. Hömelö myös hassutteli joka tarinassaan. Hän oli muun muassa seurannut talvella lasten touhuja ja ihmetellyt, miksi lapset sitovat kenkiinsä veitset ja lähtivät ulos potta päässään. Oli kuulemma kokeillut itsekin, mutta ei ollut nähnyt potan alta mitään. Myöhemmin Hömelö oli kuullut lasten puhuvan jotakin luistelusta, luistimista sekä kypärän tärkeydestä.

Keväällä Hömelölle luettiin lempikirjoja ja kävipä Hömelö jokaisen kotonakin yökylässä. Silloin Hömelöllä oli aina matkassaan vihko, johon lapsi sai aikuisen kanssa kirjoittaa, mitä Hömelö oli päässyt kotona tekemään. Jos halusi, vihkoon sai myös kirjoittaa oman lempiloron, -laulun tai -leikin, joka sitten myöhemmin tietysti muille kavereille ja Hömelölle opetettiin.

”Keväällä Hömelölle luettiin lempikirjoja ja kävipä Hömelö jokaisen kotonakin yökylässä.”

Hahmosta tuli lapsille todella tärkeä. Siitä huolehdittiin, ja se haluttiin mukaan kaikkialle. Keväällä lapset saivat kotiin Hömelön tarinan koko vuodelta. Sen välissä oli lapsen käden-taitojen tuotoksia ja valokuvia vuoden touhuista. Seuraavana syksynä Hömelön perään kyseltiin, ja se esiteltiin ylpeänä uusille ryhmään tulleille lapsille:

Tää on käyny meilläkin.

Tää on Hömelö – se on vähän hölömö, mutta mää tykkään siitä.

TUNNETAIDOT JA VIREYSVIISAUS

Oletko joskus tavannut lapsen, joka tuntuu olevan menossa koko ajan? Entä sellaisen, jolla tuntuu olevan suuria tunteita paljon ja kaiken aikaa? Onko joku lapsi joskus vetäytynyt muista, halunnut olla paikoillaan, tunteettoman oloisena? Onko tunnetaitoa se, että osaa olla aina hyvällä tuulella, kävi mitä kävi? Tai se, että tunteet osaa peittää eikä niitä näytä muille?

Tunnetaidot ja vireysviisaus ovat kimppu mitä moninaisempia taitoja, jotka ovat osin toisiinsa kietoutuneita. Musiikista puhutaan tunteiden tulkkina. Erilaisilla musiikeilla on myös oma vireytensä, ja jotkut ovat ehdottomasti rauhallisempia kuin toiset. Toisaalta leikki ja tarinat ovat lapselle luontaisia välineitä oppimiseen ja asioiden käsittelemiseen. Niinpä näiden yhdistäminen niin tunnetaitojen kuin vireysviisauden oppimiseen on luontevaa.

JOKAINEN LAPSI ON YKSILÖ

Ihmiset ovat keskenään erilaisia. Yksilöllisyys leikkaa läpi koko minuuden, niin temperamentin, rytmisyyden kuin aistivirittyneisyyden, niin sosiaalisuuden, fyysisyyden kuin valmiudet kohdata eteen tulevia asioita. Minuus muokkautuu läpi koko elämän, ja siihen vaikuttavat niin se pohja, joka on rakentanut ja rakentaa yksilöä geenien kautta, kuin kaikki kokemukset läpi elämän. Osansa pakettiin antavat myös kulttuuri niin perheen sisällä kuin laajemmin, kasvuympäristöt ja muut kasvuolosuhteet. Kuitenkin vuorovaikutussuhteet, oppiminen ja monissa tilanteissa saatu palaute ovat lopulta todella merkityksellisiä siinä, millaiset valmiudet yksilölle muodostuu kohdata elämän moninaisia tilanteita, sekä siinä, millaiseksi yksilön minuus ja käsitys itsestä rakentuvat.

Vireysviisaus ja tunnetaidot ovat yhteydessä toisiinsa paljon. Oli yksilö luontaiselta rytmisyydeltään, temperamentiltaan ja aistivirittyneisyydeltään millainen tahansa, selvää on se, että jokaisella tulisi olla sekä koko vireystilajanan skaala että tunnekirjo käytössään. Tunnetaitoa on omien tunteiden tunnistaminen ja tunteiden kohtaaminen niin, että niitä pystyy käsittelemään sosiaalisesti hyväksyttävällä tavalla. Se on toisen tunteiden tunnistamista ja kohtaamista empaattisesti. Tunteilla, niillä ikävilläkin, on oma tehtävänsä.

Ihmisellä tulee olla erilaisia vireyksiä päivän eri hetkissä. Jos vireys on epätarkoituksenmukainen päivän meneillään olevaan hetkeen tai tekemiseen, se herättää usein epämuokavan tunteen. Usein toistuessaan tällainen vaikuttaa perustunneilmastoon, mielialaan, kielteisesti. Ihmisen tulee siis tarvittaessa osata sopeuttaa omaa vireyttään päivän erilaisiin hetkiin. Tunteet taas vaikuttavat osaltaan vireyksiin, ja joissain tunnetiloissa (niin kuin vireyksissäkin) osa aivoista ikään kuin kytkeytyy pois päältä. Esimerkiksi vihaisena ihminen on usein sen verran ylivirittyneessä tilassa, että esim. vuorovaikutuksesta ja ajattelusta tulee haastavaa, tai ne eivät onnistu ollenkaan. Niinpä sen, mitä lapselta tällaisessa tilanteessa lähtee vaatimaan, tulisi olla hyvin harkittua.

LEIKKIÄ, OTUKSIA JA OPPIMISTA

Kun lasta pyytää etsimään erilaisista soittimista ääntä kuvaamaan vaikkapa eri eläimiä, hänellä on usein tarkka näkemys siitä, millainen ääni eläintä kuvaa. Myös rytmillä, voimakkuudella ja muilla musiikin osa-alueilla on tärkeä osuus – nämä liittyvät kiinteästi siihen, millaisia ominaisuuksia lapsi ilmentää. Usein tämä liittyy enemmän muihin asioihin kuin eläimen ääneen. Jos lapsi taas on keksinyt oman hahmon ja visualisoinut sen jollain tavalla (esim. piirtäen, muovailen, maalaten), soitin saattaa tarkentaa lapsen käsitystä hahmostaan ja johdattaa monipuoliseen keskusteluun. Kun ryhmässä on kaikilla omat tyyppinsä, voidaan lähteä tekemään vaikka mitä. Yhdessä ideoiden tällaiset saattavat johdattaa omaan tarinaan, runoihin, musiikin tekemiseen, kirjaan, näytelmään, animaatioon, tai vaikka kaikkiin näihin. Lapset ovat ehtymätön ideoiden lähde, ja jos aikuinen vielä ruokkii eri mahdollisuuksia, näistä saa rakennettua kuukausien projekteja.

Jos isompaa porukkaa pyytää etsimään ääntä yhdelle hahmolle, vaikkapa eläimelle, saattaa syntyä mielenkiintoisia keskusteluita siitä, miksi jokin eläin mielletään jollain soittimella soitetuksi ja millä tavalla soitinta kuuluu tässä tilanteessa soittaa. Aihe saattaa synnyttää erimielisyyksiä, mutta yleensä tähän löytyy ratkaisu nopeasti keskustellen. Näitä samoja elementtejä voidaan etsiä sitten myös valmiista instrumentaalitalenteista. Kappaleiden eri osat voivat olla myös eri hahmoja. Näin saadaan tutustuttua moniin eri musiikkikasvatuksessakin tärkeisiin elementteihin: rytmeihin, äänen tasoihin ja voimakkuuksiin, duuriin/molliin jne. Toisaalta lapset voivat itse lähteä etsimään runoihin tai kappaleisiin erilaisia tunnelmia. Miltä jokin laulu kuulostaa vaikkapa hiljaa, kovaa, nopeasti, hitaasti tai muuten esitettynä?

Toisaalta soittimilla voidaan myös ilmaista tunteita ja vuorovaikutusta: jos eri eläimet tai muut hahmot juttelevat keskenään, soittimen hiljaisuus kuvastaa ehkä kuuntelemista. Jos taas ollaan vihaisia, lapset löytävät soittimista tuosta vaan kovaäänisyyden ja nopean tempoisuuden. Samalla saadaan luotua pohjaa keskustelulle: Riitely – millaisia tunteita siihen liittyy? Miltä otuksen (tai oma) vihaisuus tuntuu, ja missä se tuntuu, kun riidellään? Ja jos vihaisuus itse riidellessä tuntuu kehossa tietynlaiselta ja tietyssä paikassa, niin miltä sitten taas tuntuu kuunnella toisten riitelyä? Ja ovatko nämä tunteita, joihin on mukava jäädä pitkäksi aikaa – ja jos eivät, niin millaisia asioita (otus) voisi tehdä, että ne tunteet poistuisivat, antaisivat rauhan? Tai miltä kuulostaa onnellisuus tai iloisuus, missä tunne tuntuu? Ja ovatko nämä tunteita, joissa on hyvä olla? Ja jos niissä on hyvä olla, mitä voisi tehdä, jotta niihin tunteisiin pääsisi takaisin, jos joskus päätyy muihin tunteisiin, sellaisiin, jotka eivät ole mukavia?

Päivähoidossa on paljon hetkiä, jotka toistuvat päivästä toiseen, jotkut monta kertaa päivässä. Niissä tulee luontaisesti paljon toistoja oppimista ajatellen, mutta ne saattavat olla lapsista ehkä ikäviä. Voisiko näissä sanallisen ohjauksen sijaan käyttää esimerkiksi musiikillisia tai taideintegraation elementtejä? Liikkua vaikka pukeutuessaan jonain muuna kuin itsenään, musiikin soidessa taustalla? Mikä kaikki voikaan olla leikkiä?

OPPIMISTA ELÄMÄÄ VARTEN

Jos ottaisit itsellesi life coachin, millainen hän olisi? Sellainenko, joka jonkun harjoitteen totaalisesti epäonnistuttua ojentaisi sinua äkäisin sanoin? Pistäisi sinut vaikka penkille miettimään, kuinka huonosti sujui... Joskus toki sekin voi olla tarpeen. Mutta onko hän kuitenkin pääsääntöisesti tyyppi, joka tsemppaa sinua parempiin suorituksiin, sanoo, että

uskoo sinun pystyvän? Sellainen, joka huomaa, jos sinulla on kurja hetki, eikä silloin vaadi sinulta niin kovin? Jolle myös itse uskallat kertoa, jos on ollut vaikka hankala päivä? Joka huonommin menneen harjoituksen jälkeen lohduttaa ja kannustaa, kertoo uskovansa, että seuraavalla kerralla onnistuu varmasti taas paremmin?

Kuva: Veikko Somerpuro

Ihmiset ovat luontaisesti erilaisia. Niinpä ne taidot, joita joutuu harjoittelemaan enemmän, ovat erilaisia. Toisaalta jokainen omaa luontaisesti vahvuuksia, tosin ne ovat eri tyypeillä, otuksilla tai ihmisillä erilaisia. Varhaiskasvatus on mitä parhain paikka miettiä, millainen valmentaja elämää varten on itse lapsille. Onko sellainen, joka suhtautuu tsemppaavasti ja luo hyvää ilmapiiriä, jossa lapsen kaikenlaisille tunteille on tilaa, samalla kun ohjaa kuitenkin iloiseen suhtautumiseen ja yrittämisen ilmapiiriin? Varhaislapsuus on kuitenkin aikaa, jolloin asioita oikeasti kuuluukin harjoitella. "Huonommin" menneet hetket ovat osa harjoittelua, ja ne antavat tilaisuuden pohdinnalle ja sille, että lapsi itse oppii tunnistamaan asioita itsessään. Näin opittu on hallussa toivottavasti silloin, kun päiväkodin seinät ja vuorovaikutussuhteet jäävät taakse, ja opittua lähdetään soveltamaan itse.

LAULA, LAULA!

"Laula! Laula!", hän toistaa sinnikkäästi ja näyttää keltaista liikennevalokorttia, jossa on totinen naama. On päivittäinen vessahetki ruuan jälkeen. Se on tärkeä hetki. Silloin on aikaa. Ollaan kaksistaan ja jutellaan. Ja lauletaan.

Tänään hän haluaa kuulla laulun keltaisesta totisesta naamasta. Sellaista ei tietääkseni ole olemassa. Pitää ilmeisesti keksiä itse... hmm: "Olen totinen, ihan vakava, suuni viiva vain, nyt ei naurata. – HÖH!", rallattelen Siinan taikaradion *Olen robotti* -laulun säveltä sinnepäin tapaillen.

"Uudestaan!" hän sanoo. Laulan tämän vastasyntyneen rallin uudestaan... ja uudestaan... ja uudestaan. "HÖH!" on hänestä paras kohta.

Kohta hän näyttää punaista korttia, jossa on vihainen ilme: "Laula!"

Okei, katsotaanpa...:

"Olen vihainen, kohta karjaisen, on naamani aivan punainen! – ARGH!!!"

"Olen vihainen, kohta karjaisen, on naamani aivan punainen! – ARGH!!!"

Tämä "vihainen" on vieläkin suurempi hitti kuin "totinen", sillä vihainen on hänestä kaikkein mielenkiintoisin tunne. Hän alkaa laulaa mukana. Karjahtaa joka kerta loppuun innosta tärysten "ARGH!" ja pyytää sitten: "Uudestaan!"

Noin kahdentoista vihaisen jälkeen hän näyttää minulle vihreää korttia. Se on hänen lempiväriinsä. Siinä on hymynaama. "Laula!"

Selvä juttu. Minä laulan: "Olen iloinen, näin mä taputan, kanssas laulelen ja kikatan!!!"

Ja sitten kikatetaan yhdessä. Ihan kippuralla.

"Uudestaan!"

LASTENMUSIIKKI SUOMALAISEN LAPSUUDEN KUVAAJANA

Musiikilla on elämässämme monenlaisia rooleja. Musiikki liittyy esimerkiksi moniin juhliin ja muihin tärkeisiin hetkiin elämänkulun varrella, ja lisäksi se kykenee luomaan harvinaislaatuista yhteisöllisyyttä niin yhdessä lauletaessa kuin konserttiyleisönkin kesken. Monilla meistä on omat rauhaa ja lohtua tuovat lempilaulumme sekä kehoa ja mieltä aktivoivat energiaa tuovat kappaleemme.

Musiikin käyttäminen omien vireystilojen säätelijänä on viisasta ja hyvin tehokasta. Moni meistä tekeekin tätä huomaamattaan. Valitsemalla rauhallisen laulun voi auttaa levotonta mieltä tyyntymään, ja toisaalta menevästä musiikista voi saada energiaa arjen toimiin. (Huhtinen-Hildén 2019, 22.) Aivotutkimuksissa on lisäksi todettu, että lempimusiikki on yksi voimakkaimmista ärsykkeistä. Se aktivoi jopa aivojen syvimpiä kerroksia ja edistää samalla muun muassa oppimista ja muistin toimintaa. (Huotilainen 2021.)

Puhuttaessa lastenmusiikista ja erityisesti lasten suhteesta siihen on tilanne hieman toinen. Lastenmusiikin tekijät ovat useimmiten aikuisia, ja sen kuuntelustakin päättävät yleensä aikuiset. Voidaankin sanoa, että lasten toimijuus suhteessa musiikkiin määrittäytyy hyvin pitkälti aikuisten ehdoilla (Leppänen 2010, 29). Vaikka aikuiset usein päättävätkin, mitä musiikkia kodeissa kuunnellaan, toimivat he toisaalta myös musiikkiin tutustumisen mahdollistajina lapsille. Olisi hienoa, jos myös lapset pystyisivät tutustumaan monipuolisesti erilaisiin musiikkeihin, jotta oman lempikappaleen löytäminen ja musiikin käyttäminen tunteiden ja vireytilan säätelyn apuna mahdollistuisi myös heille.

LASTENMUSIIKIN ELÄVIÄ KERROSTUMIA

Suomalaisella lastenmusiikilla on vahvat ja pitkät perinteet. Vanhinta kerrostumaa edustavat kehtolaulut, kansanlaulut sekä kansakoululaulut, ja näiden kaikkien kerrostumien lauluja lauletaan edelleen. Näistä lauluista löytyy edelleen eri sukupolville yhteisiä, tuttuja lauluja. Pitämällä perinteisiä lastenlauluja osana esimerkiksi päivähoiton musiikkituokioiden tai varhaisiän musiikinopetuksen ohjelmistoa voidaan edesauttaa oman musiikkikulttuurimme säilymistä sekä sukupolvia yhdistävien yhteisten musiikkikokemusten syntymistä.

Lastenmusiikki sai vaikutteita iskelmämusiikista 1920-luvulta alkaen, ja sen kehitykseen vaikutti tuohon aikaan myös kehittyvä äänilevytuotanto. Seuraava uudistuminen tapahtui 1970-luvulta alkaen, kun lapsuus alettiin nähdä uusin silmin: tämä vaikutti tietysti myös lastenlauluihin. Laulujen aiheet alkoivat löytyä lapsen omasta kokemusmaailmasta, ja lapsi nähtiin itsenäisenä ja luovana yksilönä, jota pidettiin tasavertaisena aikuisen kanssa. Viimeisen viidenkymmenen vuoden aikana lastenmusiikkiin on yhdistetty yhä enemmän piirteitä eri musiikkikulttuureista ja genreistä, ja teknologian kehitys on mahdollistanut myös lastenmusiikin laajemman levityksen. (Aarnio 2012, 15–16.)

Tänä päivänä suomalainen lastenmusiikki voi hyvin. Monipuolista ja korkeatasoista uutta musiikkia tehdään paljon, ja kentälle tulee koko ajan uusia musiikintekijöitä. Musiikin le-

vitys keskittyy nykyään lähinnä suoratoistopalveluihin ja lastenmusiikin radiosoihtokin on olematonta, mutta siitä huolimatta tekijät haluavat tehdä uutta musiikkia suomalaisille lapsille – laadusta tinkimättä.

MITÄ ON LASTENMUSIIKKI?

Kun halutaan määritellä tarkemmin, mitä lastenmusiikki on, törmätään monenlaisiin näkökulmiin. Lastenmusiikki on vapaata eri genrejen rajoitteista: oikeastaan sitä yhdistää vain se, että se on tarkoitettu lasten kuunneltavaksi. Lastenmusiikkiyhtyeet käyttävätkin hyvin ennakkoluulottomasti eri musiikkityylejä ja -kulttuureja hyväkseen kappaleissaan, ja lastenmusiikkia voi olla yhtä lailla populaari- ja kansanmusiikki kuin maailmanmusiikki, jazz tai taidemusiikkikin. Parhaimmillaan lapset saavat siis varsin monipuolisen kattauksen erilaisista musiikeista jo yhden yhtyeen tuotannosta.

Kuva: Veikko Somerpuro

Lastenmusiikilla voidaan tarkoittaa myös lasten itsensä luomaa musiikkia edellä mainitun lisäksi. Antti Häyrynen (2010, 11) laajentaa lastenmusiikin määritelmää teoksen *Aika laulaa lapsen kanssa* esipuheessa edelleen: "Lastenmusiikkia on kaikki sellainen musiikki, jota on lapsille esitetty tai jota lapset ovat esittäneet. Lastenmusiikin ei tarvitse olla varta vasten lapsille tehtyä." (Häyrynen 2010, 11.) Häyrysen näkökulman mukaan lastenmusiikki ei ole genre laisinkaan – määritelmä on siis hyvin laaja. Toisaalta voidaan pohtia, onko määrittelemisen tässä tapauksessa edes tarpeellista, koska tärkeintä on kuitenkin taata lapsille monipuolisia musiikkielämyksiä oman musiikkisuhteen syntymisen ja kehittymisen tueksi.

Osaa suomalaisesta lastenmusiikista leimaa pedagogisuus. Musiikkia säveltävät ja esittävät usein musiikkipedagogit, jolloin musiikkikasvatukselliset elementit ja lähtökohdat ovat alusta asti läsnä lauluissa. Pedagoginen lastenmusiikki kertoo usein kuulijoilleen ja käyttäjilleen suoraan, miten laulun kanssa voidaan toimia esimerkiksi päiväkodin musiik-

kituokiossa tai muskarissa. Joskus toimintaohjeet on sisäänkirjoitettu suoraan laulujen teksteihin, ja toisinaan melodiat tai tempot ilmentävät esimerkiksi musiikin elementtejä niin selvästi, että musiikkiliikuntaleikit ja muut sovellukset syntyvät kuin itsestään.

Musiikkipedagogien tekemä lastenmusiikki on usein turvallinen valinta musiikkikasvatustilanteeseen. Lastenlaulut on yleensä automaattisesti esitetty sellaisissa tempoissa ja sävellajeissa, joissa myös lapsi pystyy osallistumaan laulamiseen. Lisäksi sovitukset ovat selkeitä ja yllätykset niissä turvallisia. Yleensä myös äänitteillä kuultavat instrumentit ja sointivärit ovat tarkkaan harkittuja – ne rikastavat lapsen kokemusmaailmaa ja mielikuvitusta. Usein laadukkaan ja ajatuksella tehdyn musiikin parissa viihtyvät myös perheen aikuiset ja lasten kanssa työtä tekevät.

AIKUISET LAPSEN MAAILMAN KUVAAJINA

Lastenmusiikilla tarkoitetaan siis yleensä aikuisten lapsille tekemää musiikkia. Tekijät pyrkivät tietenkin ilmentämään musiikillaan lasten kokemusmaailmaa ja kertomaan lasten kiinnostuksen kohteista, mutta siitä huolimatta kertojina ovat aikuiset. Musiikki ja sen kertomat tarinat heijastavat siis aina sitä, minkälainen käsitys musiikin tekijöillä on lapsista ja lapsuudesta. Lastenmusiikilla pyritäänkin usein sanoittamaan sellaisia asioita ja kokemuksia, jotka ovat tuttuja ja arkisia lapsille. Toisaalta kyseessä on myös hyvin ennakolluuloton kohderyhmä, jonka mielikuvitus on lähes rajaton. Ehkä lapsille voisi välillä tarjota myös lauluja vähemmän tutuista asioista ja kulttuureista ja samalla rohkaista heitä yhä luovempaan ajatteluun.

Olisi kiinnostavaa miettiä, miten lapset saataisiin aidosti mukaan lastenmusiikkiin myös tekijöinä. Monet lastenmusiikin tekijöistä ovat itse vanhempia, ja pystyvät näin ammentamaan vaikutteita omien lastensa tai lastenlastensa elämästä musiikkiinsa. Toisaalta myös sellaiset musiikkia tekevät pedagogit, jotka kohtaavat lapsia musiikkikasvatustyössään, pystyvät käyttämään vuorovaikutusta lasten kanssa hyväkseen musiikkia tehdessään.

Ehkä tulevaisuudessa keksitään tapoja osallistaa lapsia vielä enemmän myös musiikin tekemiseen. Pienetkin arkiset laulut, jotka syntyvät lasten leikeissä ”hetken lauluina” tai vaikka yhdessä vanhemman kanssa puuhatessa, ovat arvokkaita. Ne ovat lasten omaa lastenmusiikkia, jota voisivat hyödyntää niin musiikkikasvattajat kuin musiikin tekijätkin.

Lähteet:

- » Aarnio, H.-M. (2012). Laadukasta musiikkia lapsille ja lapsenmielisille. Laadun diskurssi vuosina 2008–2010 ilmestyneiden lastenmusiikkiäänitteiden mainoksissa. Pro gradu -tutkielma. Sibelius-Akatemia.
- » Huhtinen-Hildén, L. (2019). Elämän ja arjen musiikkia. Teoksessa A.-L. Karjalainen (toim.): Luovan toiminnan työtavat. Käsikirja sosiaali- ja terveysalalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 21–55.
- » Huotilainen, M. (2021). Luento Soivia kohtaamisia ja yhteisöllistä luovuutta varhaiskasvatuksessa -täydennyskoulutuksessa 28.10.2021.
- » Häyrynen, A. (2010). Mitä on lastenmusiikki? Teoksessa A. Ahola & J. Nikulainen (toim.): Aika laulaa lapsen kanssa. Polkuja lastenmusiikin historiassa. Helsinki: WSOY, 10.
- » Leppänen, T. (2010). Vallatonta musiikkia. Lastenmusiikkikulttuuri 2000-luvun Suomessa. Helsinki: Gaudeamus.

LEMPILAULU LOHDUTTAA

Opettelimme lasten kanssa laulamaan ryhmällemme uuden laulun *Mikko Repolaisen*. Lapset innostuivat laulusta kovasti, ja erityisesti kohta, jossa pupujussi hyppää pois, riemastutti lapsia.

Yhtenä aamuna olimme jo ulkoilemassa, kun eräs lapsi saapui päiväkotiin. Tuo lapsi ei olisi mitenkään halunnut jäädä hoitoon. Lapsi ei oikein ollut vastaanottavainen sylimme, hän olisi vaan halunnut lähteä vanhemman perään ja itki, kun tämä ei ollut mahdollista.

”Lauloimme laulun muutaman kerran ja teimme pupujussin hyppyjä, jonka jälkeen lapsi olikin jo päässyt harmistaan.”

Aloin jutella lapsen kanssa *Mikko Repolaisesta* ja tapailin laulun sanoja ääneen. Aloin pikku hiljaa laulaa laulua, ja lapsi innostui mukaan tähän lauluun. Lauloimme laulun muutaman kerran ja teimme pupujussin hyppyjä, jonka jälkeen lapsi olikin jo päässyt harmistaan. Mukavan *Mikko Repolaisen* jälkeen hän oli valmis hetkeksi syliin ja siitä leikkiin mukaan.

KUUNTELE MONIPUOLISESTI – MYÖS KLASSINEN MUSIIKKI ON LASTEN MUSIIKKIA

Onko kaikki musiikki lasten musiikkia eli lapsille sopivaa musiikkia? Voidaanko lasten kanssa kuunnella myös taidemusiikkia, joka ei ole varta vasten lapsille tehty? Tässä artikkelissa pohditaan edellä mainittuja kysymyksiä ja annetaan eväitä ja esimerkkejä varhaiskasvatus- ja esikouluikäisen lapsen kuuntelukasvatukseen. Lapsen kanssa on luontevaa kuunnella musiikkia aktiivisesti liikkuen tai aktivoiden kuuntelutilannetta muillakin luovilla työtavoilla.

ONKO KAIKKI MUSIIKKI LASTENMUSIIKKIA?

Suomessa tehdään huippulaadukasta ja monipuolista lastenmusiikkia, josta saamme olla ylpeitä. Musiikkia kuuntelevat riemuissaan niin lapset kuin vanhemmatkin. Tutkimuksissa on havaittu monipuolisen ja monikulttuurisen musiikin kuuntelemisen vaikuttavan positiivisesti lapsen kognition kehitykseen ja esimerkiksi kuulotiedon käsittelyyn niin, että lapsi myöhemmällä iällä oppii paremmin mm. uusia kieliä (Huotilainen 2021). Monessa perheessä saatetaan kuunnella vain perheen vanhempien valitsemaa musiikkia. Sinällään siinä ei ole mitään väärää. Lapsen musiikillinen maailma uhkaa kuitenkin jäädä vain yhden musiikillisen estetiikan ja kulttuurin kokemisen varaan ja näin ollen aika kapeaksi.

Mikä musiikki sitten on lastenmusiikkia? Olen kuullut eskarilaisten laulavan sydämensä kyllyydestä JVG:n *Ikuista vappua*. Tässä menee mielestäni lastenmusiikin ja aikuisten musiikin välinen raja: lasten ei kuuluisi laulaa ”ekasta tuopista” tai ”aamuvapinoista”. Tuollaiset tekstisisällöt eivät kuulu lasten kokemusmaailmaan, eivätkä lapset varmasti itse ymmärräkään, mitä laulavat. Joku soittolistojen kärkipaikalla keikkuneessa hittikappaleessa kuitenkin lapsia koukuttaa. Tarttuva kertosaakeen melodia, hyvä biitti ja paljon toistoa radiokanavilla ovat kenties lapsiyleisönkin suosion takana. Olen kuullut varhaiskasvattajien kertovan, että kun lapset niin kovasti sellaisiakin lauluja haluavat laulaa, joiden sanat arveluttavat, on sanoja sitten muutettu paremmin lasten suuhun sopiviksi. Ehkä tämä on hyvä kompromissi, ja tekemisen ilo säilyy.

Laulujen tekstit ja runot määrittelevätkin usein tietyn musiikin lastenmusiikiksi. Ajatusta voidaan myös laajentaa: onko instrumentaalimusiikki ilman sanoja aina sopivaa lapsille?

ELÄMYKSIÄ JA KULTTUURISEN IDENTITEETIN VAHVISTAMISTA MUSIIKIN AVULLA

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on edistää lasten kulttuurista osaamista ja tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Lapsille on luonteenomaista kokonaisvaltaisuus ja ilmaisun eri muotojen luova yhdisteleminen. Taiteisiin tutustutaan moniaistisesti erilaisia työtapoja ja lähiympäristön kulttuuritarjontaa hyödyntäen. Musiikillisen ilmaisun tavoitteissa lapsia ohjataan elämykselliseen kuuntelemiseen ja ääniympäristön havainnointiin. (VASU 2018, 20, 38–39.)

Varhaiskasvattajilla on merkittävä rooli lasten monipuolisen musiikillisen kokemuspohjan mahdollistajina ja kulttuurisen identiteetin syntymisen vahvistajina perheiden rinnalla. Erilaisia musiikkeja on tänä päivänä helppo löytää – kulkeehan musiikkikirjasto eli puhelin mukamme kaikkialla. Äänitteiden kuuntelemisen lisäksi olisi hienoa, jos jokainen lapsi saisi elävän musiikin konserttikokemuksia. Toivottavasti paikallisiin varhaiskasvatussuunnitelmiin kirjattaisiin tavoite, että jokainen lapsi saisi konserttikokemuksen tai -kokemuksia jo ennen kouluikää. Näin taattaisiin yhdenvertaiset mahdollisuudet kaikkien kulttuuriselle osaamiselle.

LAPSEN KUULOJÄRJESTELMÄN VALMIUDET JA KUUNNELTAVAN MUSIIKIN VALINTA

Pieni vauva on vielä musiikkitraditioon sitoutumaton, ja hän kykenee havaitsemaan muutoksia eri kulttuurien musiikkien melodioissa. Vauva pystyy erottamaan toisistaan pieniä, alle puolen sävelaskeleen muutoksia melodioissa. Aikuinen, joka on jo tottunut vain yhdenlaiseen musiikkitraditioon, ei tähän enää kykene. Kuulojärjestelmän näkökulmasta 0–1-vuotiaan lapsen kyvyt siis ylittävät aikuisen musiikilliset kyvyt. (Huotilainen 2021; Huotilainen 2009, 122, 126.) Helposti kuitenkin soittamme vauvalle vain sellaista musiikkia, joka esimerkiksi tynnyttää hänet uneen, vaikka vauva voisi kuunnella ennakkoluulottomasti hyvinkin monenlaista musiikkia. Tästä päätellen kaikenlainen instrumentaalimusiikki olisi ainakin 0–1-vuotiaiden musiikkia – toki soitettavan musiikin äänenvoimakkuus huomioon!

Kun valitsemme musiikkia lapsille sen mukaan, mitä tutkimukset meille kertovat lasten kehityksestä musiikin tuottamiseen liittyen, voisimme lähteä musiikin kuuntelussakin liikkeelle äänenväreistä ja dynamiikasta, ja edetä kohti rytmisiä ja melodisia fraaseja. Tutkimukset kertovat, että 1–2-vuotiaille lapsille rytmi on melodiaa tärkeämpi. Jokaisella meistä on mielikuva hymynaamisesta taaperosta hytkymässä rytmisen musiikin mukana. Tutkimusten mukaan 3–6-vuotias länsimaisen musiikin ympäröimä lapsi kokee atonaalisen musiikin yllättävänä. (Huotilainen 2021.)

Isomman lapsen kanssa on näin ollen luontevaa ottaa kuunneltavaksi tonaalista musiikkia, siis sellaista, jossa duuri- ja molliasteikot ovat vallitsevia niihin kuuluvine sointuineen. Tästä voidaan vähitellen laajentaa lapsen musiikkimaailmaa myös lapselle vieraammilla musiikeilla. Lapset rakastavat yllätyksiä ja vielä erityisesti ennakoitavia ja tiedossa olevia yllätyksiä. Uudestaan ja uudestaan riemastuttavaa yllätysleikkiä voidaan sisällyttää musiikin kuunteluunkin, ja ehkä sitäkin kautta opettaa lapselle uusia musiikillisiä elementtejä. (Huotilainen 2021; Sinkkonen 2009, 290.)

Jos kuuntelutamme lapsille vain yhdenlaista musiikkia, jäävät silloin uudet ärsykkeet saamatta ja mahdollisuudet musiikin ja musiikin avulla oppimiselle kaventuvat. Musiikin oppiminen on syklinen prosessi, jossa jatkuvien uusien elementtien oivaltaminen ja niiden kokeileminen vuorottelevat (Huotilainen 2021). Siksi rohkenen väittää, että kaikenlainen instrumentaalimusiikki on sopivaa lapsille. Pitkät musiikit voidaan lyhentää lapsille sopivimmiksi ja kuunnella vain osa kappaleesta. Omien lasteni ollessa pieniä kävimme ahkerasti konsertinpuolikkaissa. Päätin, että olemme kuuntelemassa niin kauan kuin lapsi luontaisesti jaksaa: joskus viivymme pidempään ja toisinaan jo 15 minuutin jälkeen oli hyvä poistua.

TUNNEKASVATUS JA -ILMAISU MUSIIKIN KUUNTELUKASVATUKSEN TAVOITTEENA

Tunteiden säätely on yksi arkielämässä tarvittava taito, jota myös lapset voivat harjoitella musiikin avulla. Musiikki tarjoaa mahdollisuuden kokea, elää ja kohdata erilaisia tunteita, joita on voimakkaissa musiikkielämyksissä (Saarikallio 2010, 286). Kun kuuntelukokemukseen lisätään omaa aktiivista tekemistä, voi lapsi myös sanattomasti ilmaista musiikin hänessä herättämiä tunteita. Musiikin tunnetutkimuksissa on huomattu, että kuunneltavasta musiikista on erotettavissa yksittäisiä perustunteita, kuten ilo/onnellisuus, surullisuus, pelko, viha, yllättyneisyys ja rauhallisuus (Eerola ja Saarikallio 2010, 262–263).

Kuva: Veikko Somerpuro

Musiikki on vahvasti osa lasten tunneilmaisua, onhan se yhteydessä varhaisimpiin fyysisiin ja psyykkisiin kokemuksiimme. Musiikki tarjoaa rakenteita, joiden avulla ja sisällä saamme käsitellä turvaisasti voimakkaitakin tunteita. (Sinkkonen 2009, 289.) Itselläni on paljon kokemuksia hyvinkin pienistä lapsista, jopa vauvoista, jotka reagoivat esimerkiksi surumielisiin mollilauluihin kynelehtien. Pieni lapsi osaa tulkita ja ilmaista tunteita musiikin avulla, sillä lapsi on harjoittanut vauvasta asti vuorovaikutuksellista ”musiikillista” tunnekommunikaatiota (Huotilainen 2021). Lasten kanssa voidaan keskustella tunteista, ja heille voidaan tarjota erityyppisiä mielialoja vastaavia musiikkejä kuunneltavaksi. Musiikin kuuntelu ja samalla sen tahtiin liikkuminen voivat olla hyvä ratkaisu negatiivisten tunteiden purkamiseen hyväksytyllä tavalla. (Lindeberg-Piironen & Alho 2017, 184.)

Suvi Saarikallio kertoi Musiikkikasvatuspäivillä 2019 tutkimuksesta *Expression of emotion through musical parameters in 3- and 5-year-olds*, jossa oli tutkittavana 3- ja 5-vuotiaita lapsia. He saivat tehtäväkseen muokata musiikin elementtejä tietynlaisella tutkimusta varten kehitetyllä soittimella. Tutkittavaksi oli valittu kolme perustunnetta: ilo, suru ja viha. Tutkit-

tavilla lapsilla oli kolme musiikin elementtiä – tempo, äänenkorkeus ja äänenvoimakkuus – joita he muokkasivat. Tutkimuksessa ei yllättäen havaittu merkittäviä eroja ikäryhmien välillä. Molemmat ikäryhmät hyödynsivät tehokkaasti kaikkia kolmea musiikin elementtiä perustunteiden erottelemisessa. (Saarikallio 2019.)

KUULE JA KUUNTELE!

Meitä, niin lapsia kuin aikuisiakin, ympäröivät erilaiset äänimaailmat koko ajan ilman, että kiinnitämme niihin huomiota – kuulemme kuuntelematta. Musiikin kuuntelu voi olla myös taustamusiikin kuuntelua. Silläkin on oma paikkansa, ja joskus se voi esimerkiksi auttaa jonkin tehtävän tekemistä. Tällaiseen tilanteeseen instrumentaalimusiikki sopii erityisen hyvin, jotta keskittyisimme nimenomaan tekemäämme tehtävään. Tarkkavaisuutemme ja aivojemme eri osat aktivoituvat, kun kuulemme laulua ja tekstiä, jolloin keskittymisemme alkuperäisestä tekemisestä häiriintyy helposti. Kaikki eivät hyödy taustamusiikin kuunte- lusta, vaan joitakin se saattaa jopa häiritä. Esimerkiksi päiväkodissa on hyvä olla välillä hiljaisuuttakin. (Huotilainen 2021.)

Sopivien kuuntelutilanteiden luominen ja lasten erilaisten aistiherkkyyksien ja tunteiden huomioiminen ovat tärkeitä. Opettajan tehtävänä on havainnoida herkästi lapsiryhmää ja vaikkapa hiljentää volyyymiä, mikäli havaitsee musiikin aiheuttavan esimerkiksi liiallista pelon tunnetta, jota lapsi ei siinä tilanteessa pysty yksin käsittelemään. Tai vastaavasti jotakin musiikkia kuunneltaessa saattaa kehollinen kokemus riehaannuttaa lasten ilon äärimmilleen. Taas on syytä vähentää volyyymiä, jotta pieniltä tapaturmilta vältyttäisiin, ja kaikki voisivat osallistua kuuntelemiseen turvallisesti.

Lähteet:

- » Eerola, T. & Saarikallio, S. (2010). Musiikki ja tunteet. Teoksessa Louhivuori, J. & Saarikallio, S. (toim.): Musiikkipsykologia. Jyväskylä: Bookwell Oy, 259–278.
- » Huotilainen, M. (2021). Luento Soivia kohtaamisia ja yhteisöllistä luovuutta varhaiskasva- tuksessa -täydennyskoulutuksessa 28.10.2021.
- » Huotilainen, M. (2009). Musiikillinen vuorovaikutus ja oppiminen sikiö- ja vauva-aikana. Teoksessa Louhivuori, J., Paananen, P. & Väkevä, L. (toim.): Musiikkikasvatus. Näkökulmia kasvatuksen opetukseen ja tutkimukseen. Suomen Musiikkikasvatusseura – FISME Ry, 121–129.
- » Lindeberg-Piiroinen, A & asiantuntijana Alho, E. (2017). Musiikin kuuntelu. Teoksessa Linde- berg-Piiroinen, A & Ruokonen, I. (toim.): Musiikki varhaiskasvatuksessa -käsikirja. Classicus, 179–212.
- » Saarikallio, S. (2019). Me ja musiikki – musiikin vaikutuksesta ihmisenä olemiseen. Luento- muistio FISME – 19. [Suvikynote.key \(fisme.fi\)](https://www.fisme.fi). Luettu 21.10.2021.
- » Saarikallio, S. (2010). Musiikin tunnemerkit arkielämässä. Teoksessa Louhivuori, J. & Saarikallio, S. (toim.): Musiikkipsykologia. Jyväskylä: Bookwell Oy, 279–293.
- » Sinkkonen, J. (2011). Musiikki – yhtä aikaa yksilöllistä ja jaettua. Teoksessa Louhivuori, J., Paananen, P. & Väkevä, L. (toim.): Musiikkikasvatus. Näkökulmia kasvatuksen opetukseen ja tutkimukseen. Suomen Musiikkikasvatusseura – FISME Ry, Vaasa, 289–298.
- » Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Opetushallitus.

MUSIIKKIMAALAUSTA LUONNOSSA

Aurinkoinen, lämmin kevätpäivä. Pahvista leikatut paletit paksuine maaleineen kuin 'oikeilla taidemaalareilla' ikään. Mäntyjen runkojen ympärille teipatut paperit. Näillä välineillä lähdin keväiseen musiikkimaalaushetkeen lasten kanssa, ja mikä hetki siitä syntyikään! Musiikiksi olin valinnut erilaisia pianolla soitettuja, helposti kuunneltavia instrumentaali-kappaleita. Valitut kappaleet olivat mollivoittoisia, ja niiden tempo oli varsin rauhallinen. Ne eivät olleet mitään klassisen musiikin helmiä, vaan enemmänkin viihdemusiikkia.

”Näillä välineillä lähdin keväiseen musiikkimaalaushetkeen lasten kanssa, ja mikä hetki siitä syntyikään!”

Ympäröivän luonnon äänet, kevään tuoksut, maassa seisominen ja puuhun maalaaminen sekä kuultu musiikki loivat yhdessä tilan, jollaista olen harvoin kokenut työssäni. Lapset keskittyivät maalaamiseen intensiivisesti ja pitkäkestoisesti. Tämän kokemuksen synnyssä musiikki oli ratkaisevassa asemassa. Arvelimme työkavereideni kanssa, että maalaaminen ilman musiikkia tai sama musiikki sisätiloissa tapahtuvan maalaamisen taustalla tuskin olisi tuottanut lapsille samanlaista tilaa intensiiviseen paneutumiseen. Kokemuksen syntyyn tarvittiin tämä kaikkia aisteja herättelevä ympäristö. Olimme lasten kanssa kuin jonkin yhteisen taikapiirin sisällä.

Tarina on julkaistu myös Metropolia Ammattikorkeakoulun kustantamassa teoksessa Aarnio H.-M. toim. (2021) *Onko peukku kotona? Esimerkkejä luovasta toiminnasta varhaiskasvatuksen arjessa*.

VINKKEJÄ KLASSISEN MUSIIKIN KUUNTELUUN JA MONIPUOLISEEN KÄYTTÖÖN

Olen pannut merkille, että klassisen musiikin teosten tunteminen ja sitä myöten niiden käyttäminen on niin lasten vanhempien kuin peruskoulun opettajien, varhaiskasvatuksen ja jopa varhaisiän musiikkikasvatuksen ammattilaisten ja opiskelijoiden parissa kaventunut. Tässä artikkelissa keskitytään erityisesti klassisen musiikin ohjelmistoon ja siihen, miten valita sopivaa ohjelmistoa lapsille kuunneltavaksi. Esimerkkien kappaleet löytyvät musiikin suoratoistopalveluiden kirjastoista.

Musiikin käyttö leikki-ikäisillä liittyy yleisimmin hauskanpitoon ja leikkiin (Saarikallio 2010, 287). Lasten musiikin kuunteluun liitetäänkin usein jotakin aktiivista ja kehollista tekemistä samaan aikaan, kun musiikkia kuunnellaan. Lapsia on hyvä kuitenkin kasvattaa myös keskittyneeseen kuunteluun.

Tilanteeseen voidaan virittäytyä huolehtimalla jokaiselle lapselle oma ja rauhaisa paikka lattialta joko makoillen tai istuen omilla tyynyillä. Valoja voidaan hämärtää, tai isompien lasten kanssa jopa kokeilla pitää silmiä kiinni, jos se tuntuu lapsista hyvältä. (Koskaan ei ole pakko laittaa silmiä kiinni!) Aikuinen voi sanoa, että nyt ollaan ihan hiljaa, kuunnellaan ja annetaan myös kuuntelurauha muille. (Kukkonen 2021; Lindeberg-Piironen & Alho 2017, 186). Muuta tehtävänantoa ei välttämättä edes tarvita.

AKTIIVINEN KUUNTELU

Lapsi on kokonaisvaltainen kuuntelija. Musiikin kuunteleminen on luontevasti koko kehoa aktivoivaa. Musiikin kuuntelun yhteydessä kehon liikkeet suuntaavat ja konkretisoivat kuuntelua ja vahvistavat kuuntelukokemusta. Liike ilmaisee myös, että lapsi kuulee ja on ymmärtänyt annetun ohjeen. (Juntunen 2009, 251.) Lasten rakastama pomppiminen musiikin mukaan ja pysähdys tauon tultua on oiva esimerkki aktiivisesta kuuntelemisesta. Jos runsaasti taukoja sisältävää kappaletta ei miltään äänitteeltä löydy, voit yksinkertaisimmillaan aina painaa "pause" ja taas jatkaa "play". Mainio tehtävä kuuntelemiselle on myös toimia päin vastoin: liiku, kun on hiljaista, ja pysähdy musiikin soidessa. Pysähtymisen ajaksi voidaan keksiä erilaisia tehtäviä, esimerkiksi koskettaa maata eri kehonosilla. (Seppänen, Tarvonen, & Lindeberg-Piironen, 2017, 275, 283). Tähän harjoitukseen sopii esimerkiksi seuraava kappale:

∞ Kabalevski: *The Comedians Op. 26, Galop, Presto* (1' 40)

Lasten ikä ja kuuntelutottumukset sekä tehtävän tarkoitus vaikuttavat kuunneltavan kappaleen kestoan. Mitä pienempi lapsi tai tottumattomampi kuuntelija on kyseessä, sitä lyhyempi musiikki tai sen osa valitaan kuunneltavaksi. (Lindeberg-Piironen & Alho 2017, 186). Klassisen musiikin ohjelmistosta löytyy niin pitkiä sinfonioiden osia kuin lyhyempiäkin teoksia. Yksinkertaisimmillaan ohje voi olla: "Kävele tai liiku musiikin mukaan." Lapsia voidaan myös oheistaa liikkumaan kuin lintu, karhu, kala, kuningas, prinsessa, lohikäärme jne. tai etuperin, takaperin, ryömien, varpaisillaan jne. (Seppänen, Tarvonen, & Linde-

berg-Piironen, 275, 284–85). Kokeile vaikka seuraavia lyhyitä kappaleita:

- ∞ Monteverdi: *L'Orfeo, SV 318, Toccata* (1' 30)
- ∞ Granados: *Valses poeticos nro 1* (1' 40)
- ∞ Sibelius: *6 humoreskia viululle ja orkesterille Op. 87, nro 2* (2' 20)
- ∞ Satie: *Trois Gnossiennes, 1. Lent* (3' 50)

Erilaiset välineet, kuten pallot, huivit, nauhat ja niin edelleen, voivat auttaa lasta luovan liikkeen keksimiseen. Myös musiikin selkeät rakenteet tai vaikkapa kahden eri instrumentin soolojen vuorotteluun keskittyvät tehtävät auttavat aktiivista kuuntelua. Musiikin osien tai soolojen mukaan voidaan joko tömistellä tai hiipiä, kulkea eteenpäin tai pyöriä. Lapset voivat pomputtaa tai vierittää palloja tai tanssittaa erivärisiä huiveja ja nauhoja eri instrumenttien soolo-osissa. Seuraavat kappaleet soveltuvat tähän:

- ∞ Gossec: *Tambourin* (1' 30)
- ∞ Paganini: *Sonata Concertata A-duuri Op.61, MS 2, osa 3, Rondeau – Allegretto con brio scherzando* (2')

RONDO JA MUUT KUUNTELUUN SOVELTUVAT TEOSTEN OSAT

Lyhyempiä musiikkikappaleiden osia löytyy runsaasti barokin ajan sävellyksistä. Niin sanottu rondo-muoto (ABACADA) on tuon ajan musiikille hyvin tyypillinen teoksen osa, jonka voi löytää monista barokkikappaleista – ei tosin aina sen nimisenä. Rondo-muotoisessa kappaleessa voidaan sopia esimerkiksi, että aina A-osassa tullaan piiriin pyörimään ja muissa osissa saadaan liikkua vapaasti tai että A-osassa maalataan keltaisella ja muissa osissa vaihdetaan aina väriä. Kokeile seuraavaa rondoä:

- ∞ Bach: *Partita E-duuri, BWV 1006a, osa 3, Gavotte en rondeau* (musiikin rakenne: AABACADAEAA)

Myös myöhemmissä sävellyksissä on käytetty rondomuotoa, mutta ei enää yhtä selkeästi kuin barokin aikaan. Tunnistamisen riemu valtaa silti mielen tutun osan tai teeman tullessa yhä uudelleen kuuluville. Kuunneltavan musiikin mukana voi myös soittaa vaikkapa kertakäyttölautasilla: A-osassa sormenpäillä, B-osassa silitellen, C- osassa kämmenellä paukutellen, muissa osissa vaikka lautanen hatuksi muuntuen ja lopuksi jokainen omalla tyylillään soittaen. Harjoitukseen sopii esimerkiksi:

- ∞ Mozart: *Rondo alla Turca* (3' 30)
(ABABA n. 0' 00-0' 43, CC n. 0' 44-0' 58, välillä muita osia, CC n. 1' 40 jne.)

Monien säveltäjien tuotannosta löytyy pieniä instrumentaalikappaleita – usein myös sellaisia, joita säveltäjät ovat säveltäneet nimenomaan lasten soitettaviksi. Seuraavaa musiikkia kuunnellessa voitaisiin vierittää piirissä palloa tai useampia palloja lapselta toiselle A-osan soidessa ja B-osan tullessa ojentaa pallo vieressä istuvalle:

- ∞ Debussy: *Le Petit Nègre* (1' 40) (ABABA)
Kappaleesta voidaan käyttää nimeä *Pieni poika*.

Myös balettimusiikki koostuu usein pienistä osista, jotka sellaisenaan ovat jo sopivan mitaisia. Kokonaisvaltaisen kehollisen kokemisen lisäksi on lasten kanssa luontevaa liittää kappaleisiin tarinoita, joita näyttämömusiikissa itsessäänkin on. Orkesterille sävelletyistä sarjoista löytyy myös mielikuvitusta herättäviä kappaleita. Lapset osaavat keksiä musiikeista omat tarinansa, ja aikuinen voi auttaa tarinan alkuun pienillä kysymyksillä:

- Kenestä/mistä musiikki kertoo?
- Mitä tapahtuu? Miksi?
- Miltä näyttää?
- Miltä kuulostaa?
- Onko rauhallista, jännittävää, hauskaa tai haikeaa?

Esimerkiksi seuraavat kappaleet herättävät mielikuvituksen:

- ∞ Kantelinen: *Lumikuningatar, Sauna* (4´10)
- ∞ Linkola: *Lumikuningatar, Kevätkarnevaalit* (2´30)
- ∞ Järnefelt: *Preludi* (2´50)
- ∞ Sibelius: *Karelia, JS115, Intermezzo I* (3´50, noin 1´20 kohdasta teema)
- ∞ Hatšaturjan: *Gayane nro 3, osa 5 Sapelitanssi* (2´36)

Isommista sinfonisista teoksista löytyy teemamelodioita, joita voi työstää monella eri tavalla. Itselleni on tyypillistä laulaa kappaleesta löytyvää teemaa kyseiseen tilanteeseen sopivin hetkessä syntynein sanoin. Antonio Dvorakin uuden maailman sinfonian 4. osan alun teema sai kerran melodramaattisen tulkinnan: "En enää tänne jää, lähdevä on!" ja aina, kun sama teema kertautui muuntautuneenakin, ryhmäläiset uhosivat: "Lähdevä on."

- ∞ Dvořák: *Sinfonia nro 9 "Uudesta maailmasta" Op. 95, B178, osa 4 Allegro con fuoco* (11´30)

Kepeän keväisen puron löysin seuraavasta Chopinin Etydin melodiasta (f, c, f, g, c, g, a, f, a, g, g..), johon lainasin Hannele Huovin ja Soili Perkiön *Puro puhelee* -laulun sanapareja:

A: Silisten, solisten puronen tanssii näin,	B: yhdessä leikkien, silisten, solisten.
A: Liristen, loristen puronen tanssi näin,	B: yhdessä leikkien, liristen, loristen.
A: Litisten lotisten puronen tanssii näin,	B: yhdessä leikkien, litisten, lotisten.

Laulaessa piirretään puroja ilmaan ensin A-osassa sormet vuorotellen ja B-osassa sormenpäitä yhteen taputellen. Seuraavaksi kädet vuorotellen ja sormenpäitä yhteen taputellen, ja lopuksi molemmat kädet yhdessä ja käsiä taputellen. Codassa eli loppusoitossa tehdään käsillä hurjia pyörteitä, jotka lopulta tyyntyvät.

- ∞ Chopin: *Etydi Op. 25 nro 3 F-duuri* (1´50)

LUOVASTI NYKYMUSIIKIN PARIIN

Luova musiikinkuuntelu voi olla hyvinkin keskittynyttä kuuntelua. Siinä ilmaistaan musiikin herättämiä tunteita ja mielikuvia usein liikkeen lisäksi kuvan, draaman ja tarinan keinoin. Usein luovassa kuunteluprosessissa on niitä kaikkia. Olen vienyt lapset mielikuvitukselle suolle Einojuhani Rautavaaran *Cantus Arcticuksen* sävelin. Aluksi kuunnellaan teoksen alkua makoillen. Kun linnut alkavat äännellä, hiljennän musiikin. Leikitään, että ollaan lintuja:

- Minkälainen lintu sinä olet?
- Minkälainen pää, kaula, pyrstö, siivet, minkä väriset sulat linnulla on?
- Onko lintusi pörröinen vai sileä?
- Miten lintusi liikkuu?
- Miten lintusi ääntelee?

Kuva: Veikko Somerpuro

Nyt saatan pysäyttää musiikin. Lähdetään liikkumaan omanlaisina lintuina äännellen omilla lintuäänillämme. Osa linnuista pysähtyy ja kuuntelee muita (kosketus olkapäälle), ja osa liikkuu ja ääntelee. Vuorot vaihtuvat (kosketus olkapäälle). Mitä lintujen suolla tapahtui? Kuunnellaan koko kappale ja piirretään hiilellä tai valkoisella liidulla vahvalle paperille. Kuunnellaan uudestaan ja maalataan vesiväreillä päälle. Usein syntyy myös tarina ja vaikka laulukin: "Mitä suolla tapahtuu, linnut yksin tietää, kraakkumalla kertoen ne tarinansa siirtää." (Melodiana olen käyttänyt islantilaista kansanlaulua, *Krummavísor*, joka löytyy [Nordic Sounds](#) -sivustolta)

∞ Rautavaara: *Cantus Arcticus, Konsertto linnuille ja orkesterille Op. 61, osa 1, Suo* (6´40)

Kun lapset ovat jo tottuneet kuuntelemaan erilaista musiikkia, voidaan heille tarjota haastavampaa kuunneltavaa. Tällaista musiikkia löytyy mm. nykymusiikista, joka sisältää paljon lapsille uusia sointivärejä ja rakenteita. Kuunnellessa on syytä tarkkailla lapsia ja kuuntelutilannetta: Säilyykö turvallinen ilmapiiri? Jaksavatko lapset kuunnella? Kannattaa kuunnella vain pieniä pätkiä ja olla valmiina pysäyttämään musiikki, jos tilanne sitä vaatii. Kun kuuntelulle on saatu luotua myönteinen ja kiireetön ilmapiiri, voidaan myös luottaa lapsen kysyyn eläytyä musiikkiin ja liittyä siihen omalla toiminnallaan (Kukkonen 2021). Nykymusiikkiin voi tutustua esimerkiksi seuraavien teosten avulla:

- ∞ Saariaho: *Asteroids 4179, Toutatis* (4,36)
- ∞ Penderecki: *String trio, osa 2, Vivace* (5´ 40)
- ∞ Reich: *Octet – Eight Lines* (3´ 30)
- ∞ Nishimura: *Kala* (10´ 30)

Musiikki varhaiskasvatuksessa -käsikirjassa on listattu kuunneltavia musiikkejä (kaikki eivät ole tosin klassista musiikkia) seuraavin kategorioin: leppoisaa ja hyväntuulista, rauhallista ja onnellista, reipasta ja iloista, levollista, pelottavaa, vihaista ja kiihtynyttä sekä surullista (Lindeberg-Piiroinen & Alho 2017, 121). Omiin vinkkeihini olen yrittänyt sisällyttää lukijalle mahdollisesti oudompiakin klassisen musiikin kappaleita. Jo opiskeluajoiltani saakka on matkassani ollut seuraava lista: ovatko kappaleet sinulle tuttuja?

- ∞ Debussy: *Childrens’ Corner*
- ∞ Bach: *Brandenburgilaiset, viulukonsertot, Anna Magdaleenan nuottikirjan kappaleet*
- ∞ Brahms: *Unkarilaiset tanssit*
- ∞ Dvořák: *Slaavilaiset tanssit*
- ∞ Beethoven: *Kuutamonaatti*
- ∞ Corelli: *Joulukonsertto, viulukonsertot*
- ∞ Grieg: *Peer Gynt*
- ∞ Holst: *Planeetat*
- ∞ Haydn: *Patarumpu-sinfonia, Kello-sinfonia, trumpettikonsertto*
- ∞ Händel: *Vesimusiikkia, Iloitutusmusiikkia*
- ∞ Kabalevski: *Galoppi ja paljon ihania pieniä pianokappaleita*
- ∞ Melartin: *Prinsessa Ruususen Juhlamarssi*
- ∞ Mendelssohn: *Alkusoitto Kesäyön unelmasta*
- ∞ Monteverdi: *Alkusoittoja, tansseja*
- ∞ Mozart: *Eine Kleine Nacht Musik*
- ∞ Musorgski: *Näyttelykuvia*
- ∞ Offenbach: *Can-can*
- ∞ Orff: *Carmina Burana*
- ∞ Pachelbel: *Kaanon*
- ∞ Palmgren: *Lumihutaleita*
- ∞ Prokofjev: *Pekka ja susi*
- ∞ Saint-Saens: *Eläinten karnevaalit*
- ∞ Sibelius: *Pianokappaleet, Nymfin tanssi, viulukonsertto, sinfonioiden teemoja*
- ∞ Smetana: *Moldau*
- ∞ Strauss: *Valssit, polkat, Also sprach Zarathustra*
- ∞ Tšaikovski: *Pähkinänsärkijä, Joutsenlampi, pianokonsertto, viulukonsertto*
- ∞ Vivaldi: *Vuodenajat, huilu- ja viulukonsertot*

Musiikkia, josta nautit itsekin, on mukava kuunteluttaa myös lapsilla. Kuuntele kaikenlaista musiikkia radiosta, soittolistoilta, elokuvista, konserteista ja jopa peleistä. Bongaa erilaisia tunnelmia, tempoja, musiikkityylejä, muotorakenteita ja muita karaktärejä, esimerkiksi soolo–tutti-vuorottelua tai erilaisia dynamiikkoja. Mieti, miten käyttäisit kappaletta. Musiikkiliikuntaa – vapaata vai koreografioitua? Musiikkimaalausta, tarinoittamista vai valmiin tarinan äänimaisemana? Vai voitaisiinko joskus ”vain kuunnella”? Sovella! Miten sama

kappale taipuu eri-ikäisten kanssa? Kehittele konkreettisia ideoita ja kirjoita ne itsellesi talteen. Älä myöskään epäröi yhtään soittaa mielestäsi kaikille varmasti tuttua ja omasta mielestäsi ehkä jo loppuun kulutettua kappaletta – lapselle sen kuuleminen saattaa olla juurikin ensimmäinen kerta ja suuri elämys!

KLASSISEN MUSIIKIN TUNNEILMAISUN VOIMA

Yleissivistys klassisen musiikin parissa on vähentynyt. Itse muistan lapsuudestani 1970-luvun alakouluajoiltani saaneeni unohtumattomia elämyksiä klassisesta musiikista ihan tavallisen koulun tavallisilla musiikintunneilla. Tarkoitukseni ei ole haikailla menneeseen aikaan. Mieluusti olisin silloinkin kuunnellut klassisen musiikin rinnalla tämän päivän monipuolisen upeaa suomalaista lastenmusiikkia, kansanmusiikkia ja maailmanmusiikkia. Samalla tavalla haluaisin 2020-luvulla lasten kuuntelevan monipuolisesti musiikkia, klassistakin. Klassisen musiikin laaja ohjelmisto tarjoaa heille itsessään sointiväreiltään rikkaan ja esteettisen maailman. Ilahduttavasti sinfoniaorkesterit eri puolella Suomea järjestävät erityisesti lapsille suunnattuja konsertteja. Helsingin kaupunginorkesteri on jopa tilannut Timo Hietalalta 16-minuuttisen *Babysinfonian*. Sen pääsee kuuntelemaan ja katsomaan myös videona (<https://vimeo.com/613634137>).

Erytisen voimakkaan tunnejäljen minuun on jättänyt lapsena kuulemani Edvard Griegin *Peer Gynt* -teoksen 1. sarja ja sen neljä erilaista osaa: *Aamutunnelman* kauneus ja onnellisuus, *Äsen kuoleman* pysäyttävä suru, ahdistus ja lopullisuus, *Anitran tanssin* salaperäinen ja keimaileva kepeys ja päätteeksi *Vuorenkuninkaan luolan* jännitys, joka vain tihenee ja voimistuu voimistumistaan. Ehkä teosten nimetkin lähettivät mielikuvituksen liikkeelle ja kappaleet siksikin synnyttivät vahvoja tunteita ja tarinoita. Yhä tänä päivänäkin kuullessani *Merilinja*-televisiosarjan tunnusmusiikkia (Hatšaturjan: *Spartacus-baletti*, *Adagio*), liikutun välittömästi. Mm. näiden klassisten musiikkien kautta olen saanut kokea pakahduttavaa kauneutta ja vahvistaa tunnetaitojani jo lapsena. Tunnekokemus kantaa yhä vuosikymmenien päähän ja kenties rauhoittaa, ilahduttaa ja lohduttaa minua vanhana mummunakin.

Lähteet:

- » Juntunen, M.-L. (2009). Musiikki, liike ja kehollinen kokemus. Teoksessa J. Louhivuori, P. Paananen & L. Väkevä (toim.): Musiikkikasvatus. Näkökulmia kasvatuksen opetukseen ja tutkimukseen. Suomen Musiikkikasvatusseura – FiSME Ry, 245–257.
- » Kukkonen, A. (2021). Luova minä – klassinen musiikki varhaisiän musiikkikasvatuksessa. <https://annikakukkonen.wordpress.com/blogi/> Blogikirjoitus. Luettu 20.11.2021
- » Lindeberg-Piiroinen, A & asiantuntijana Alho, E. (2017). Musiikin kuuntelu. Teoksessa A. Lindeberg-Piiroinen & I. Ruokonen (toim.) Musiikki varhaiskasvatuksessa -käsikirja. Classicus, 179–212.
- » Seppänen, E., Tarvonen, L. & Lindeberg-Piiroinen, A. (2017). Musiikkiliikunta. Teoksessa A. Lindeberg-Piiroinen & I. Ruokonen (toim.): Musiikki varhaiskasvatuksessa -käsikirja. Classicus, 273–304.

SUKELLUS CHOPINIIN

Eskarissa on ollut teemana vesi, ja sukelsimme musiikkimaalauksen avulla vedenalaiseen ihmeelliseen maailmaan. Olemme tehneet teemasta kuvataidetoita ja satuja, ja teema on ollut mukana myös musiikissa.

Musiikkihetki alkoi siten, että rauhoituimme kaikki ensin lattialle pitkäksenne, suljimme silmät, ja otimme rennon asennon, jossa jokainen antaa kaverille rauhan ja mahdollisuuden kuunnella ja eläytyä. Ei siis kaverin kanssa aivan kylki kylkeen. Ryhmässä on paljon eläväisiä ja aktiivisia lapsia, mutta rauhoittuminen sujuu heiltä kuitenkin yllättävän hyvin.

Laitoin soimaan Chopinin sävellyksen *Lullaby* (Op. 57). Kuuntelimme kappaletta ensin ihan rauhassa, ja sitten luin lapsille tarinan musiikin soidessa. Tarinan päättymisen jälkeen kuuntelimme hetken aikaa vielä musiikkia. Kun musiikki päättyi, kerroin, että lähdemme tekemään musiikkimaalausta, jossa saat sukeltaa meren syvyyksiin. Kastelemme paperin ensin pelkällä vedellä ja siveltimellä ja sitten pikkuhiljaa otamme vesivärit käyttöön.

” Lapset olivat intensiivisesti mukana maalauksessa, eikä kukaan kommentoinut toisensa työtä arvostellen.”

Lapset hakivat itselleen kaksi purkillista vettä ja siirtyivät rauhallisesti papereiden ääreen. Laitoin musiikin soimaan uudelleen, ja aloitimme työskentelyn. Lapset olivat intensiivisesti mukana maalauksessa, eikä kukaan kommentoinut toisensa työtä arvostellen. Jokainen tuotti erilaisen, omintakeisen työn. Kun lapsi sai työnsä valmiiksi, hän vei välineet pois ja siirtyi ulkoilemaan. Ennen ruokailua laitoimme vielä saman musiikin soimaan ja katselimme jokaista työtä erikseen musiikin soidessa.

LAURA JUVONEN

SÄESTÄ ITSE!

Lapsiryhmässä laululle, soitolle, liikkeelle ja esimerkiksi pienelle valmistetulle piiritanssille voi tuoda uutta sävyä, harmoniaa ja sykettä, kun ryhmänohjaaja nappaa mukaansa säestyssoittimen ja säestää musiikkia yhteisessä hetkessä. Valmiit äänitteet ovat paikoin myös toimivia ratkaisuja säestykseen, mutta elävässä säestyksessä ja musiikissa lasten keskittymiskykyä ja kuuntelua auttaa vuorovaikutus soittajan kanssa. (Lindeberg-Piironen & Alho 2017, 188.)

Heleä-äänisemmät soittimet, kuten kantele, kitara tai ukulele, eivät peitä lasten laulua alleen niin helposti. Mukana kulkevat pienemmät säestyssoittimet mahdollistavat myös sen, että ohjaaja voi olla helpommin vuorovaikutuksessa lasten kanssa kasvotusten. Monista päiväkodeista sekä kouluista löytyy usein myös piano, joka saattaa olla sijoitettu isoihin saleihin. Harvassa päiväkodissa kuitenkin jokaisessa ryhmätilassa on pianoa.

Kansallissoittimemme viisikielinen kantele viritetään usein D-duuriin (sävelet d, e #, g, a), mikä soveltuu lasten äänialalle hyvin. Joskus me aikuiset luontevasti haluaisimme laulaa paljon matalammalta kuin mihin lasten äänialat yltävät. Lapset laulavat luonnostaan paljon korkeammalta, ja myös päiväkodeissa on tärkeää kiinnittää huomiota, että laulut lauletaan lapsille sopivalta korkeudelta. Säestyssoitin on myös oiva apu pitämään monet lastenlaulut hyvällä laulettavalla korkeudella. (Krokkfors 2017, 160.) Kanteleen, ukulelen tai kitaran avulla ohjaustilanteessa on helpompi löytää laulun alkuääni esimerkiksi näppäilemällä ääni soittimesta tai soittamalla ensimmäistä sointua laulun pohjaksi.

Kuva: Sami Perttilä

LIIKKEEN SÄESTÄMINEN

Joskus säestyssoittimena voi toimia myös rumpu tai muu rytmisoitin esimerkiksi liikettä säestäessä. Rytmisoittimista on helpompi aistia syke, joka auttaa lasta löytämään rytmin myös omaan kehoonsa, jalkoihin ja käsiin. Säestyssoitinta valittaessa voi kokeilla, mikä tukisi toimintaa parhaiten? Onko kyseisessä toiminnassa tärkeää löytää kehoon selkeä rytmi vai kenties luoda harmonian avulla tunnelmaa tai tukea lasten laulamista? Pienen kehärummun tahtiin voi musiikkiliikunnassa liikkua lasten mukana helpommin, kuin esimerkiksi pianon takaa ryhmän liikettä säestäen. Näin voit ohjaajana olla lähemmässä vuorovaikutuksessa lasten kanssa ja antaa heidän liikkeilleen myös impulsseja oman kehosi kautta. Isompien lasten kanssa säestävä rumpu voi vaihtaa myös soittajaa, niin että joku lapsista saakin rummuttaa ja ohjata ryhmän liikkeitä: hitaasta nopeaan ja liikkeestä pysähdykseen.

Jos säestyssoittimen käyttö on lapsiryhmässä vielä uutta, voi olla helpompi aloittaa jostain yksinkertaisesta tutusta lastenlaulusta, joissa pärjää yhdellä tai kahdella soinnulla. Lapset voi osallistaa mukaan laittamalla sykkeen soimaan taputuskäsiin tai taputellen muualle kehoon, ja itse säestää esimerkiksi kanteleella samassa sykkeessä laulua. Kanteleen taika on sen lempeässä ja kauniissa äänessä, jossa ei tarvitse pelätä soittavansa jollain tavalla väärin. Suosittelen ottamaan säestyssoittimia rohkeasti mukaan arkisiin hetkiin säestämään tuttuja lauluja ja vaikka yhdessä tutustua lasten kanssa soittimiin, millaisia ääniä niistä saa.

Lähteet:

- » Krokfors, M. (2017). Laulaminen, helppoa kuin hengittäminen. Teoksessa A. Lindeberg-Piironen & I. Ruokonen (toim.): Musiikki varhaiskasvatuksessa -käsikirja. Helsinki: Classicus, 159-168.
- » Lindeberg-Piironen, A & Alho, E. (2017). Musiikin kuuntelu. Teoksessa A. Lindeberg-Piironen & I. Ruokonen (toim.) Musiikki varhaiskasvatuksessa -käsikirja. Helsinki: Classicus, 187-189.

KEVÄÄN MERKKEJÄ METSÄSSÄ

Olimme lähdössä metsäretkelle tutkimaan kevään merkkejä ja lintujen ääniä. Asetuimme retkipaikalle ja kuuntelimme silmät kiinni, mitä metsän ääniä kuulimme. Linnut lauloivat, ja jostain kaukaa kuului työkoneiden ääniä. Metsässä oli muuten todella hiljaista, ja kaikista lapsista tuntui mukavalta keskittyä kuuntelemaan, mitä linnut meille lauloivat. Mietimme, että halusivatko linnut kertoa meille jotain.

Lapset lähtivät vapaasti tutkimaan ja leikkimään metsässä. Olimme sopineet, että jos löytää kevään merkkejä, niin kertoo muille. Löysimme puista silmuja, ja viimeisten lumikasojen alta paljastuivat samat vihreä sammalet, jotka olivat siellä syksylläkin. Myös muutamat roskat olivat tulleet esiin. Keräsimme ne pois ja mietimme, että linnut ja muut eläimet eivät niistä varmasti pidä. Tämän jälkeen yksi lapsi sanoi, että linnut varmasti kiittävät nyt meitä. Kuuntelimme laulua, ja se tosiaan kuulosti muidenkin mielestä siltä, että linnut halusivat kiittää meitä.

” Kuuntelimme laulua, ja se tosiaan kuulosti muidenkin mielestä siltä, että linnut halusivat kiittää meitä.”

Kysyin lapsilta, mitä voisimme sanoa linnuille takaisin. Yksi lapsi ehdotti, että mekin voisimme laulaa. Lauloimme muutaman tutun laulun ja taputtelimme käsillä rytmejä. Sitten keksimme kokeilla, millä muulla tavoin rytmejä voisi tehdä. Päätimme tehdä metsäorkesterin ja etsimme erilaisia soittimia. Löysimme eri kokoisia ja kuuloisia keppejä, kiviä ja kaarnaa, josta lähti kiva ääni, kun keppiä veti sitä vasten. Kokeilimme eri ääniä ja soitimme eri rytmejä ja musiikkia. Soitimme hiljaa ja kovaa ja mietimme, mistä linnut eniten tykkäisivät. Päätimme myös seuraavalla retkellä kokeilla, jos keksimme lisää soittimia ja rytmejä.

Itse aloin miettiä, jos voisimme hyödyntää metsäsoittimia kevätjuhlassa jossain esityksessä. Vielä tosin emme tiedä, voiko edes ulkona järjestää mitään yhteistä perheille vai menevätkö esitykset koteihin etänä. Lapset innostuivat kovasti, ja innolla jo odottavat seuraavaa retkeä.

TAPANI SUUNNITELLA – MITÄ SUUNNITTELEN, KUN SUUNNITTELEN?

Pohdin suunnittelua työssäni paljon. Suunnitteluun liittyy niin monenlaisia odotuksia riippuen siitä, kenen näkökulmasta ja miltä tasolta asiaa lähestytään. Suunnittelun kulttuuri kokonaisuudessaan tuntuu olevan varhaiskasvatuksessa jatkuvassa muutosprosessissa, ja usein huomaa, että käsitykset siitä, mitä suunnittelulla tarkoitetaan, ovat hyvinkin kirjavina.

Pinnallisimmillaan arjen työssä suunnittelu on sitä, että suunnitellaan toimintaa lapsille. Toiminta ja sen tavoitteet ja sisällöt ovat silloin keskiössä. Keskitytään vahvasti siihen, mitä tehdään.

Nykypäivää on liittää suunnitteluun jatkuva arviointi ja kehittäminen. Se edellyttää prosessien dokumentointia ja niiden tarkastelua kriittisesti. Tärkeämpää kuin ”mitä tehdään” onkin se, ”miten ja miksi tehdään” ja ”miten tästä mennään eteenpäin?”

Kuva: Veikko Somerpuro

Vastuu suunnittelutyöstä ei ole enää pelkästään kasvattajalla tai opettajalla. Osallisuuden kulttuuri tekee siitä yhteisen asian, jossa lasten aktiivinen toimijuus korostuu myös toiminnan suunnittelussa ja alulle panemisessa. Lapset eivät siis ole vain suunnittelutyön kohteita ja valmiiksi suunnitellun toteuttajia. Suunnittelun tulee olla lapsilähtöistä, mutta aikuisjohtoista. Aikuinen ei sanele vaan kysyy, mahdollistaa, haastaa ja kannattelee. Toiminnan suunnittelu on itse asiassa vain kapea siivu siitä, mitä kaikkea suunnittelutyöhön liittyy:

- Miten oppimisympäristöä suunnitellaan?
- Miten päivän toiminnot ja aikataulut rytmittyvät?
- Miten vastuut jaetaan?
- Miten tieto kulkee?

Arjen hyvä, yhdessä sovittu struktuuri kannattelee monipuolista suunnittelutyötä ja tuo turvaa ja pohjaa niin lasten kuin aikuistenkin mahdollisuudelle ennakoida päivän eri tilanteita ja suunnitella toimintaa yhdessä.

Mielestäni kaikkein tärkein näkökulma suunnittelussa on kuitenkin vuorovaikutuksen suunnittelu. Minusta on ihanaa ideoida ja kokeilla lasten kanssa uusia asioita, mutta tekeminen ja toiminta edellä tilanteisiin meneminen ei aina tuota parasta lopputulosta. Lähden suunnittelussa aina liikkeelle miettimällä sitä, minkä lapsiryhmän tai pienryhmän kanssa toimin. Mietin toki, mitä teemme yhdessä, mutta ennen kaikkea suunnitteluni keskittyy siihen, miten itse toimin ohjaustilanteessa, jotta erilaiset lapsikohtaiset tavoitteet mahdollistuvat:

- Miten saan lapset innostumaan?
- Miten autan heitä keskittymään?
- Miten huomioin jokaisen lapsen osallisuuden?
- Miten tiukasti pidän kiinni jatkumosta ja punaisesta langasta?

Lisäksi mietin, että mitkä ovat sellaisia asioita, jotka on tärkeää viedä tilanteessa ”läpi”, ja minkä verran suunnitelmassani taas on ilmaa ja tilaa sattumalle, spontaaniudelle, yllätyksille, lasten omille ideoille, luovuudelle... Miten asetun vuorovaikutukseen niin, että kohtaamisemme on turvallinen ja leikkisä, sisältää iloa ja positiivista huomioimista, mahdollistaa oppimista, itse tekemistä, onnistumisia ja yhteisöllisyyden kokemuksia, rikastuttaa elämää...

Nyt kun katson, mitä juuri kirjoitin, tulee tuskan hiki... Niin valtavasti tavoitteita ja niin suuri merkitys sillä, miten minä kasvattajana lapset kohtaan. Paraskin suunnitelma saa välillä siirtyä sivuun, kun arjen yllätykset marssivat esiin ja vaativatkin spontaania ja täysin uudenlaista tilanteen ja lasten kohtaamista.

Näiden edellä mainittujen jälkeen tai ehkä oikeammin näissä kehyksissä tulee sitten se, mitä tehdään: musiikkia tai matematiikkaa, jumppaa tai jouluaskartelua, retkeilyä tai rentoutusta, alkuäänteitä tai aamupalaa, piirtelyä tai pukemista. Uskon oppimiseen, joka kasvaa merkityksellisyydestä ja elämyksellisyydestä, vuorovaikutuksellisuudesta ja kokemuksellisuudesta. Hyvä suunnitelma on väline. Se on kartta, kuten *Mitä tehdään, mitä tehdään, pikkuinen Sanni?* -artikkelissakin (Huhtinen-Hildén & Pantsu 2017) osuvasti verrattiin. Kartta johdattaa kohti päämääriä. Reittejä ja valinnan paikkoja voi olla useita. Välillä voi valita sivupolunkin ja löytää sieltä aarteita ja jännittäviä seikkailuja. Pääasia, että nautitaan matkasta, yhteisestä matkasta!

Lähde:

- » Huhtinen-Hildén, L. & Pantsu, L. (2017). Mitä tehdään, mitä tehdään, pikkuinen Sanni? Teoksessa A. Lindeberg-Piironen & I. Ruokonen (toim.): Musiikki varhaiskasvatuksessa -käsikirja. Helsinki: Classicus, 379–388.

MUSIIKKIHETKESTÄ VAUVALEIKKIIN

Olin valinnut musiikkihetkelle kuusi tunnerunoa, jotka tulostin ja laitoin huolellisesti muovitaskuihin. Kokosin isoon laatikkoon monenlaista tavaraa: puupalikoita, pilttipurkkeja, patjan jousia, nauvoja, kananmunakennoja, muovipulloja ja niin edelleen. Aamupiirin jälkeen kävimme runot läpi pienryhmässä, jossa oli neljä lasta. Katsoimme runoissa seikkailevan hahmon, Piupalin, kuvia, pohdimme, mitä Piupali mahtaa tuntea, ja luin lapsille runot. Lapset eläytyivät luonnostaan runoihin ja elehtivät mukana kulloiseenkin tunteeseen mieltelyillä ilmeillä ja eleillä.

Otin esiin tavaralaatikon ja kysyin, voisiko tunteille tehdä ääniä ja äänistä musiikkia. Sitten olikin ilo irti! Huomasin, että jokainen halusi esiintyä, joten jokainen sai oman tunteen, jolle tehdä ääniä. Toiveenani oli, että olisimme yhdessä reflektoineet kokemuksia, mutta lapsille riitti.

”Hillitsin jälleen kerran haluni viedä läpi omaa visiotani ja annoin leikin tapahtua.”

Pilttipurkeista tuli eräälle lapselle mieleen vauvat, ja alkoikin vauvaleikki! Hillitsin jälleen kerran haluni viedä läpi omaa visiotani ja annoin leikin tapahtua. Vauvat hoitivat toisiaan, itkivät, nukkuivat ja söivät. Minulle lankesi leikissä isän rooli. Leikin tuoksinassa pohdittiin yhdessä mm. sitä, mistä tietää, että vauva on nälkäinen, tyytyväinen tai haluaa jotakin. Miten vauvaa voi lohduttaa? Vauvakieltäkin puhuttiin. Mukavaa oli, ja vauhdikkaita vauvoja! Lopuksi vauvat konttasivat ulkoilemaan.

En suunnitellut hetkeä kovin tarkasti, koska arvasin ennalta, että mitä vain voi tapahtua. Hetki meni vauhdilla eteenpäin ja päättyi leikkiin, joka oli lapsille selvästi merkityksellinen ja hyvää oloa tuottava. Minullekin jäi hyvä mieli. Mitähän tunnerunot ensi kerralla saavat aikaan?

KIRJOITTAJAT

HANNA-MAIJA AARNIO (MuM, musiikkipedagogi AMK) opettaa varhaisiän musiikkikasvatuksen ja taiteen soveltavan käytön pääaineessa sekä on mukana monialaisessa hanke-toiminnassa ja täydennyskoulutuksissa Metropolia Ammattikorkeakoulussa. Hän on työskennellyt muun muassa varhaisiän musiikinopettajana ja musiikin perusteiden opettajana musiikkioppilaitoksissa sekä toiminut kouluttajana ja erilaisissa tehtävissä musiikkikasvatusjärjestöissä. Aarnio on pukeutunut lehmäpukuun Lastenmusiikkiorkesteri Ammuun! riveissä vuodesta 2007 alkaen ja nauttii suunnattomasti musiikin tekemisestä lasten ja lapsenmielisten kanssa.

SATU HAKANEN (KM, musiikkiterapeutti) toimii lehtorina sosiaalialan tutkinto-ohjelmassa Metropolia Ammattikorkeakoulussa. Hän opettaa erityisesti varhaiskasvatukseen ja lapsiperheisiin liittyviä opintoja. Sadulla on laaja työkokemus varhaiskasvatuksesta. Lisäksi hän on ohjannut musiikkileikkikouluryhmiä sekä vauvojen ja vanhempien musiikki- sekä liikuntaryhmiä. Satua kiinnostaa musiikin käyttö lapsen kielen ja kokemusmaailman rikastajana sekä lapsiryhmän yhteisöllisyyttä, osallisuutta ja hyvää mieltä vahvistavana tekijänä.

LAURA JUVONEN (musiikkipedagogi AMK, laulupedagogi AMK) opettaa Metropolia Ammattikorkeakoulussa varhaisiän musiikkikasvatuksen ja taiteen soveltavan käytön pääaineessa. Hän toimii myös laulunopettajana ja on mukana asiantuntijana monessa Metropolian hankkeessa. Juvonen on työskennellyt aiemmin pitkään myös taiteen perusopetuksen kentällä varhaisiän musiikkikasvattajana. Hänellä on kokemusta myös työskentelystä Helsingin varhaiskasvatuksessa sekä musiikkipedagogina että kouluttajana.

MINTTU KRUUS (musiikkipedagogi YAMK, sosionomi AMK) toimii varhaisiän musiikinopettajana Länsi-Vantaan Musiikkiopistossa. Ennen varhaisiän musiikinopettajan työtään hän työskenteli melkein 20 vuotta lastentarhanopettajana. Mintulle tärkeää työssä on tarinan kuljettaminen opetuksen mukana, mielikuvituksen herättely ja kannattelu sekä leikkimielisyys. Tarinallinen leikki oli osa Mintun työtapoja jo varhaiskasvatuksen parissa, ja hän on lähtenyt kehittämään tarinallista musiikkileikkiä työssään musiikkileikkikoulussa.

SAILA NEVANEN (KT, FM, työnohjaaja) toimii yliopettajana sosiaalialan tutkinto-ohjelmassa Metropolia Ammattikorkeakoulussa. Hän on perehtynyt lapsiin, nuoriin ja perheisiin liittyviin työalueisiin, ja hänellä on paljon kokemusta varhaiskasvatuksen kehittämistyöstä. Erityisenä kiinnostuksen kohteena hänellä ovat taiteen ja leikin yhteydet ja rajapinta sekä taidekasvatuksen mahdollisuudet lasten oppimisen ja hyvinvoinnin tukemisessa. Näistä teemoista hän on myös julkaissut kansainvälisiä tutkimusartikkeleja.

SARI PANTSARI on koulutukseltaan kasvatustieteen kandidaatti, ja työkokemusta varhaiskasvatuksen opettajana on kertynyt jo yli 20 vuotta. Sari pitää työssään suuressa arvossa leikillisyyttä ja lämmintä vuorovaikutusta lasten kanssa, ja juuri leikki- ja tunnetaidot hän haluaa erityisesti saada kukoistamaan myös lapsissa. Sari ajattelee, että leikki ja luovuus ovat hyvin lähellä toisiaan ja lapsista puhuttaessa ne ovat usein tismalleen sama asia. Työn lisäksi Sarin oma luovuus tulee esiin käsitöiden muodossa ja hänen lennokkaimmat ideansa kirkastuvat useimmiten juoksulenkillä. Kotona hän on ahkera sisustaja ja töissä innokas oppimis- ja leikkiympäristöjen kehittäjä ja rakentaja.

SANNA LEENA SAARINEN (Sosionomi AMK, NLP-osaaja, käsityöläinen) on tieto- ja opetusmateriaalikirjailija, jolla on vankka tietotaito multisensorisuudesta sekä moniaistisista ja luovista menetelmistä. Hänen viimeisin kirjansa käsittelee lapsen tunne- ja vireystilataitojen tunnistamisen ja säätelyn tukemista. Hän uskoo, että lapsen itseluottamus kasvaa, kun omat vahvuudet tehdään näkyväksi samalla, kun lapsi kehittyy itsesäätelytaidoissa ja oppii pärjäämään kaikenlaisissa tilanteissa juuri omana itsenään. Sanna Leena on työskennellyt monenlaisten lasten kanssa niin varhaiskasvatuksen kuin musiikkikasvatuksen parissa sekä täydennyskouluttanut ammattilaisia mm. opetus- ja terapia-aloilta.

SANNA VUOLTEENAHO (MuM) on toiminut Metropolia Ammattikorkeakoulussa musiikkikasvatuksen lehtorina vuodesta 2010 opettaen varhaisiän musiikkikasvatuksen ja taiteen soveltavan käytön sekä soiton- ja laulunopetuksen pääaineissa ja yhteisömuusikon koulutuksissa sekä asiantuntijatehtävissä useissa Metropolian hankkeissa ja täydennyskoulutuksissa. Ennen Metropoliaan siirtymistään hän toimi 25 vuotta varhaisiän musiikinopettajana ja laulunopettajana. Vuolteenaho on kysytty vierailija erilaisten yhteisöjen musiikillisen toiminnan hyvinvointivaikutuksia hyödyntävissä koulutuksissa ja virikepäivissä. Keskeisiä työkaluja näissä koulutuksissa ovat ääni-improvisaatio ja liike sekä yhteisöjen omien kulttuuristen erityispiirteiden hyödyntäminen.

TARINAT VARHAISKASVATUKSEN ARJESTA

SUVI DAMSKI, varhaiskasvatuksen opettaja, Aamunkoiton päiväkoti, Espoo

MIRVA KOKKO, varhaiskasvatuksen opettaja, Pajuniityn päiväkoti, Vihti

ULLA KUUSELA, varhaiskasvatuksen opettaja, Kalliolan päiväkoti, Hollola

KRISTIINA LEHTO, varhaiskasvatuksen opetus / esiopetus, Pilke musiikkipäiväkoti Rytmi, Pori

ANNALEENA NYHOLM, varhaiskasvatuksen opettaja / päiväkodin johtaja, Creative Learning Playschool, Kirkkonummi

SARI PANTSARI, varhaiskasvatuksen opettaja, Soramäen päiväkoti, Hollola

RONJA UNKARI-PIIRONEN, varhaiskasvatuksen opettaja, Mäntykummun päiväkoti, Porvoo

ANNEMARI TIEVA, vastaava varhaiskasvatuksen opettaja, Limingan kunta

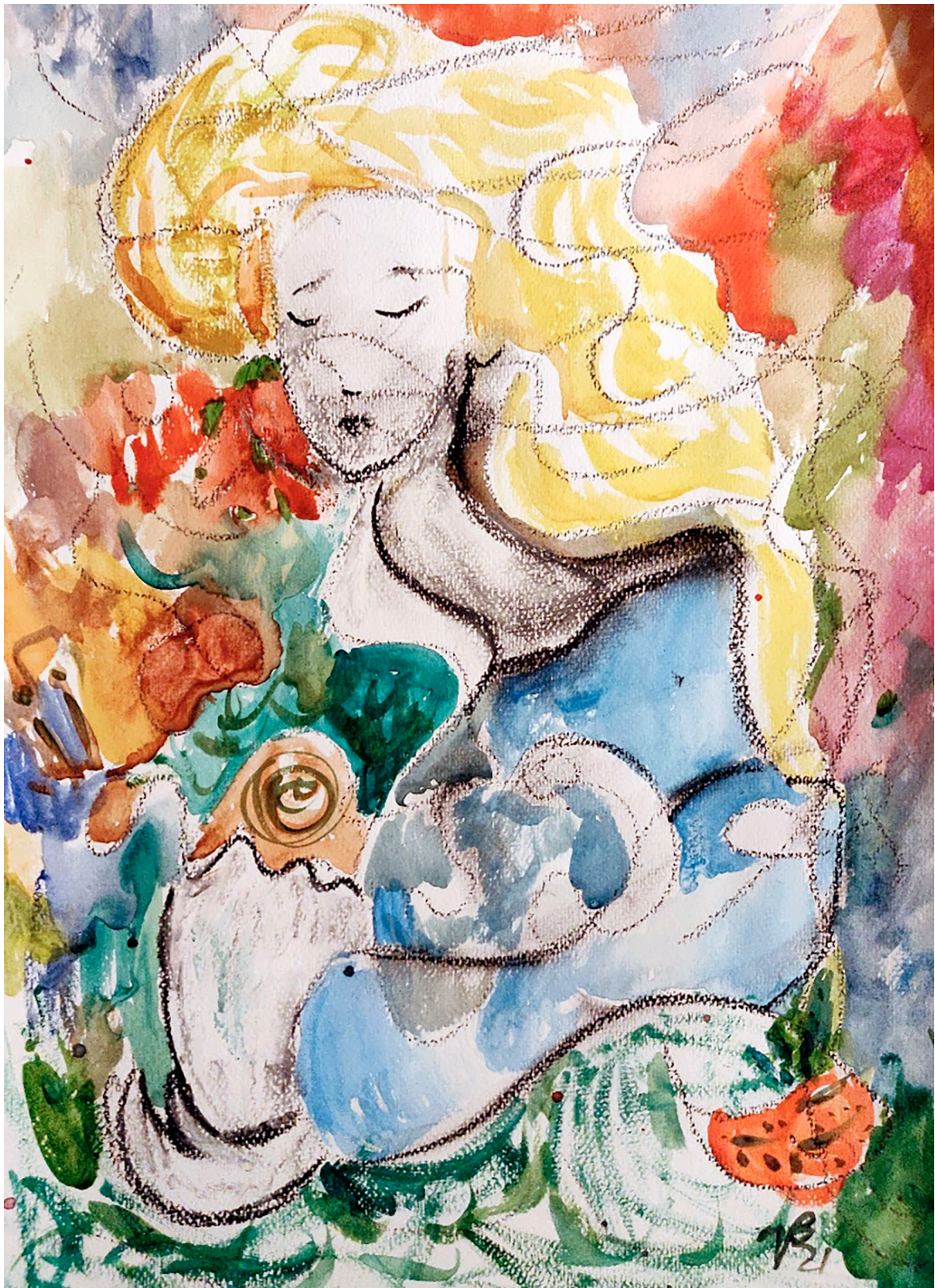
SOIVIA KOHTAAMISIA – PANTOUM

Soivia kohtaamisia.
Osallistun oppimiseikkailuun.
Kohtaan ja kuulun, laulan ja soitan. Yhdessä!
Leikki ja ILO on tärkeintä. Ja LAULU!

Osallistun oppimiseikkailuun.
Aivot, aistit ja tunteet. Kaikki osallistuvat.
Leikki ja ILO on tärkeintä. Ja LAULU!
Innostun. Töissä InnostAn!

Aivot, aistit ja tunteet. Kaikki osallistuvat.
Heittäytymistä, myötätuntoa ja vuorovaikutusta.
Innostun. Töissä innostAn!
Piirrän ja maalaan musiikkia.

Heittäytymistä, myötätuntoa ja vuorovaikutusta.
Kohtaan ja kuulun, laulan ja soitan. Yhdessä!
Piirrän ja maalaan musiikkia.
Soivia kohtaamisia!

Soivia kohtamisia -täydennyskoulutuksen koulutusjakson aikana syntynyt maalaus *Leppäkertun puutarhassa*. Kuva: Virpi Backlund

